

LUNDS
UNIVERSITET

Att bo tätt: En trend eller en socialt hållbar strategi?
En studie av Lunds kommuns arbete med förtätning

Anna Persson

Lunds universitet - Institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi

Kandidatuppsats i Samhällsplanering - Urban och regional utveckling 15 hp

SGEL36 | VT 2024

Handledare: Mirek Dymitrow

Abstract

Today, sustainable development permeates the whole of society, affecting how cities are planned and developed. Densification is a relatively new trend in urban planning to build new housing in growing cities while promoting sustainability. This study therefore examines urban densification in Lund, focusing on social sustainability within the context of municipal development. By utilizing method triangulation involving document analysis, interviews, and surveys, the research explores the priorities and challenges of densification in the municipality in relation to social sustainability. The frameworks by O'Brien and Sygna (2013) and Bramley et al. (2009) provide valuable insights into societal spheres and social sustainability dimensions, shedding light on the complexities of urban development and its impact on various aspects of sustainability. The study indicates that the densification strategy is well known and a frequently used one and depending on how people tend to define the concept of social sustainability, the attitude towards the municipality's consideration towards it are different. The conclusion is that densification has some positive effects, mostly on the economic aspect of sustainable development since it creates a more resource effective society, but also on the social aspects because denser structures contribute to greater accessibility and opportunities.

Keywords: Densification, Social sustainability, Three spheres of transformation, Social equity, Sustainability of community, Lund municipality, Sweden.

1. Inledning	4
1.1 Syfte och frågeställning	5
1.2 Disposition	6
2. Bakgrund	7
2.1 Förtätning	7
2.2 Hållbar utveckling	7
2.3 Lunds kommun	8
3. Tidigare forskning	10
3.1 Trender och ideal	10
3.2 Förtätning och hållbarhet	12
3.3 Social hållbarhet	13
3.4 Förtätningens effekter på social hållbarhet	14
3.5 Sammanfattning	15
4. Teoretiskt ramverk	16
4.1 Teoriernas relevans	16
4.2 “Three spheres of transformation” av O’Brien och Sygna (2013)	17
4.3 Social hållbarhet	20
4.4 Sammanfattning	21
5. Metod	22
5.1 Metodologi	22
5.2 Dokumentanalys	23
5.3 Intervju	24
5.4 Enkätstudie	26
5.5 Etiska överväganden	27
5.6 Sammanfattning	28
6. Resultat och analys	29
6.1 Förtätning som bärande strategi i Lunds kommun	29
6.2 Drivande aktörer	32
6.3 Social hållbarhet i förtättningsstrategin	34
6.4 Kollektiv uppfattning av social hållbarhet	36
6.5 Förbättringspunkter	38
6.6 Sammanfattning	39
7. Diskussion	40
7.1 Förtättningsdiskussionen	40
7.2 Beaktning av social hållbarhet i förtätningen	40
7.3 Förändringar i förtättningsstrategin	42
7.4 Sammanfattning och framtida forskning	43
8. Slutsats	45
Referenslista	47
Figur- och tabellförteckning	51
Bilagor	52

1. Inledning

Synen på hur ett samhälle, stad eller ort ska byggas och utvecklas har under historiens gång förändrats. När begreppet *hållbar utveckling* presenterades av Brundtlandkommissionen i slutet av 1980-talet påbörjades ett nytt sätt att se på samhällsutvecklingen och hur den skulle kunna bli hållbar. Idag genomsyrar hållbar utveckling hela samhället och konceptet påverkar i sin tur hur kommuner planerar samhället. Ett relativt nytt sätt att planera samhället, som är menat att skapa såväl ekonomiskt och ekologiskt som socialt hållbara städer, är *förtätning*. Förtätning ses i många fall som synonymt med hållbar stadsutveckling och är ett tillvägagångssätt som många kommuner och regioner ser som en av de bättre utvecklingsstrategierna för alla hållbarhetsaspekter. Förtätning ska skapa städer med en minskad segregation genom blandade bostadsområden som också ska främja social interaktion mellan människor. Däremot kan förtätning, som är menat att förbättra staden, likväl skapa en trängre stad med överbelastning på infrastruktur som gör livskvaliteten för människor lägre, och med grönområden som riskerar försvinna om nya hus ska byggas. Forskningen kring förtätning är allt annat än enbart positiv till tillvägagångssättet som en hållbar stadsutvecklingsstrategi. Likaså är den allmänna debatten nära praktiken inte heller helt samstämmig kring idén om förtätning, där invånare många gånger ställer sig kritiska till olika förtättningsplaner (Larsson 2023; Sandberg 2018; Kruse 2018; Sundén 2023). Det finns en diskrepans mellan idén om förtätning och utfallet i praktiken.

Mer än hälften av världens befolkning bor idag i städer, en andel som med tiden kommer stiga (Svenska FN-förbundet u.å) och i Sverige bor knappt 90% av befolkningen i en tätort. I Skåne län är tätortsgraden ännu lite högre och hela 91% av Skånes invånare bor i städer vilket är bland de högsta i landet (SCB 2022). En av de kommuner i Skåne som under 2023 haft den största procentuella befolkningsökningen är Lunds kommun (SCB 2023) där det också finns en stor potential och flera stora ytor för möjlig förtätning (Region Skåne 2013), men också ett stort behov av nybyggnation eftersom Lund är en studentstad som varje år tar emot många nya studenter som behöver en bostad. Eftersom förtätning är en strategi som sker i redan bebyggda områden och städer där en stor andel människor bor, är det av stor vikt att fördjupa och nyansera diskussionen kring hur förtätning kan komma att påverka alla dessa människor. Likaså handlar flertalet av de globala miljömålen om att skapa hållbara städer (mål 11) och infrastruktur (mål 9) och skapa jämlika (mål 10) och jämställda (mål 5) samhällen (Svenska FN-Förbundet u.å). Dessa är aspekter som förtätning säger sig bidra till på ett positivt sätt,

vilket bidrar ytterligare till relevansen av en kritisk undersökning av förtätning i relation till specifikt *social* hållbarhet. Slutligen är det viktigt att nämna den stora bostadsbristen runtom i världen, inte minst i Sverige, vilket ställer frågan på sin spets huruvida förtätning verkligen är det bästa sättet att bygga nya bostäder på idag.

Utifrån dessa förutsättningar, men också utifrån tidigare praktiska erfarenheter, är min hypotes därför att förtätning inte nödvändigtvis behöver vara synonymt med social hållbar utveckling och att kommuner tenderar att anamma detta tillvägagångssätt oreflekterat. De accepterar den utan att ifrågasätta dess verkliga, mer subtila utfall och effekter på människor i samhället, samtidigt som de uppmanas till det av politiken som driver hållbarhetsfrågor framåt. En av anledningarna till att förtätning ändå ses som en hållbar strategi för städers utveckling skulle kunna bero på att den ekonomiska hållbarheten gynnas av en tätare stadsstruktur så de befintliga infrastrukturerna kan användas på ett effektivare sätt samt att innovation och produktivitet ökar. Det är tydligt att ekonomin gynnas, medan det är svårt att sätta siffror på den sociala hållbarheten och därför har det en tendens att bli nedprioriterat och de ekonomiska fördelarna med förtätning ses som viktigare. Hypotesen måste prövas systematiskt genom gängse forskningsmetoder och utifrån lämpliga teorier om samhällsförändring för att antingen kunna styrkas eller förkastas när studien är genomförd.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med uppsatsen är att undersöka i vilken grad diskussionen om förtätning är samstämmig med diskussionen om social hållbarhet, med Lunds kommun som exempel. Med utgångspunkt i inledningens reflektioner och diskussion ska förtättningsstrategin som förespråkar en tät stad för en bättre hållbarhet analyseras och granskas i relation till den sociala hållbarheten. Genom följande forskningsfrågor ska Lunds kommuns förtättningsstrategi granskas och utvärderas:

1. Vilka diskussioner förs angående förtätning i Lunds kommun?
  - *Denna första fråga kommer främst att besvaras genom tematisk innehållsanalys av utvalda planeringsdokument, men också genom en intervju med en person med god kunskap om kommunens praktiska hållbarhetsarbete och en enkätstudie.*

2. I vilken utsträckning beaktar Lunds kommun sociala hållbarhetsaspekter i sitt arbete med förtätning?
  - *Denna fråga kommer främst att besvaras genom intervjun, men också genom enkätstudien.*
3. Behöver kommunens arbete med förtätning förändras och i så fall hur?
  - *Den sista frågeställningen besvaras genom intervjun och enkätstudien.*

1.2 Disposition

Uppsatsen är uppdelad i åtta kapitel som alla behandlar studiens olika strategiska delar. Först presenteras en kort bakgrund (kapitel 2) till begreppen förtätning och hållbar utveckling samt en bakgrund till Lunds kommun, deras stadsutveckling samt arbetet med förtätning historiskt. Därefter följer ett kapitel som redogör för tidigare forskning (kapitel 3) inom för uppsatsen relevanta ämnen. I kapitel 4 presenteras det teoretiska ramverket (Three spheres of transformation) med en introduktion till de tre sfärerna (personliga, politiska och praktiska) och social hållbarhet med dess två dimensioner (social jämlikhet och samhällets hållbarhet). Vidare i kapitel 5 motiveras studiens forskningsdesign samt valen och implementeringen av studiens metoder. Kapitel 6 innehåller en presentation av resultaten och en analys med anknytning till det teoretiska ramverket och tidigare forskning. Kapitel 7 är en diskussion utifrån de analyser som gjorts i kapitlet före med både stöd i det teoretiska ramverket, men där också författarens egna tankar finns med. Uppsatsen avslutas med kapitel 8 där studiens slutsatser presenteras utifrån syfte och frågeställningar.

2. Bakgrund

Detta kapitel fungerar som en språngbräda för studiens inriktning, där det ges en kortfattad bakgrund till centrala begrepp i studien. Kapitlet är uppdelat i följande underkapitel; (1) förtätning, som redogör för begreppets innebörd och betydelse, (2) hållbar utveckling, som ger en generell bild av vad konceptet innebär, och slutligen (3) Lunds kommun, där bakgrund till kommunens arbete med hållbarhet och förtätning idag, men också historiskt, presenteras.

2.1 Förtätning

Förtätning har under de senaste decennierna utvecklats till att bli en stor trend inom samhällsplaneringen och innebär i stora drag att ny bebyggelse, i den mån som det är möjligt, ska ske inom den redan bebyggda miljön så att exempelvis åkrar, ängar och annan natur skonas från att bli exploaterade. I stället riktas blicken inåt staden för att identifiera områden där det finns rumspotential att bygga. Ofta sker förtätning på industrimark, i hamnområden och i områden som, fram till dess att de blivit bebyggda, varit parker, parkeringsytor eller haft andra funktioner (Boverket 2016).

Det finns flera anledningar till att det är just förtätning som blivit en trend inom planeringen. Sverige har en stadigt ökande befolkning, där en majoritet, nästan 90% av Sveriges befolkning, bor i en tätort (SCB 2022). Det innebär att det på många platser runt om i landet saknas bostäder. Tidigare planeringsstrategier har dessutom gjort att svenska tätorter i stor utsträckning har utvecklats utåt, vilket i sin tur föranlett ett ökat beroende av bilen samtidigt som viktig mark för jordbruk och natur försvunnit. Förtätningen ses därför ur planeringssynpunkt som en viktig strategi för att tillgodose människors bostadsbehov samtidigt som man kan avsätta den värdefulla marken utanför städerna till annan samhällsnyttig funktion som matproduktion och rekreation. Förtätning har ofta framställts som den ultimata utvecklingsstrategin för samtliga hållbarhetsaspekter (Boverket 2016), något som diskuteras i nästa del.

2.2 Hållbar utveckling

Konceptet *hållbar utveckling* fick internationell spridning år 1987 i när FN:s världskommission för miljö och utveckling, World Commission on Environment and Development (eller informellt *Brundtlandkommissionen*), presenterade begreppet i rapporten "Vår gemensamma framtid". Hållbar utveckling i sin enklaste form definieras som "en

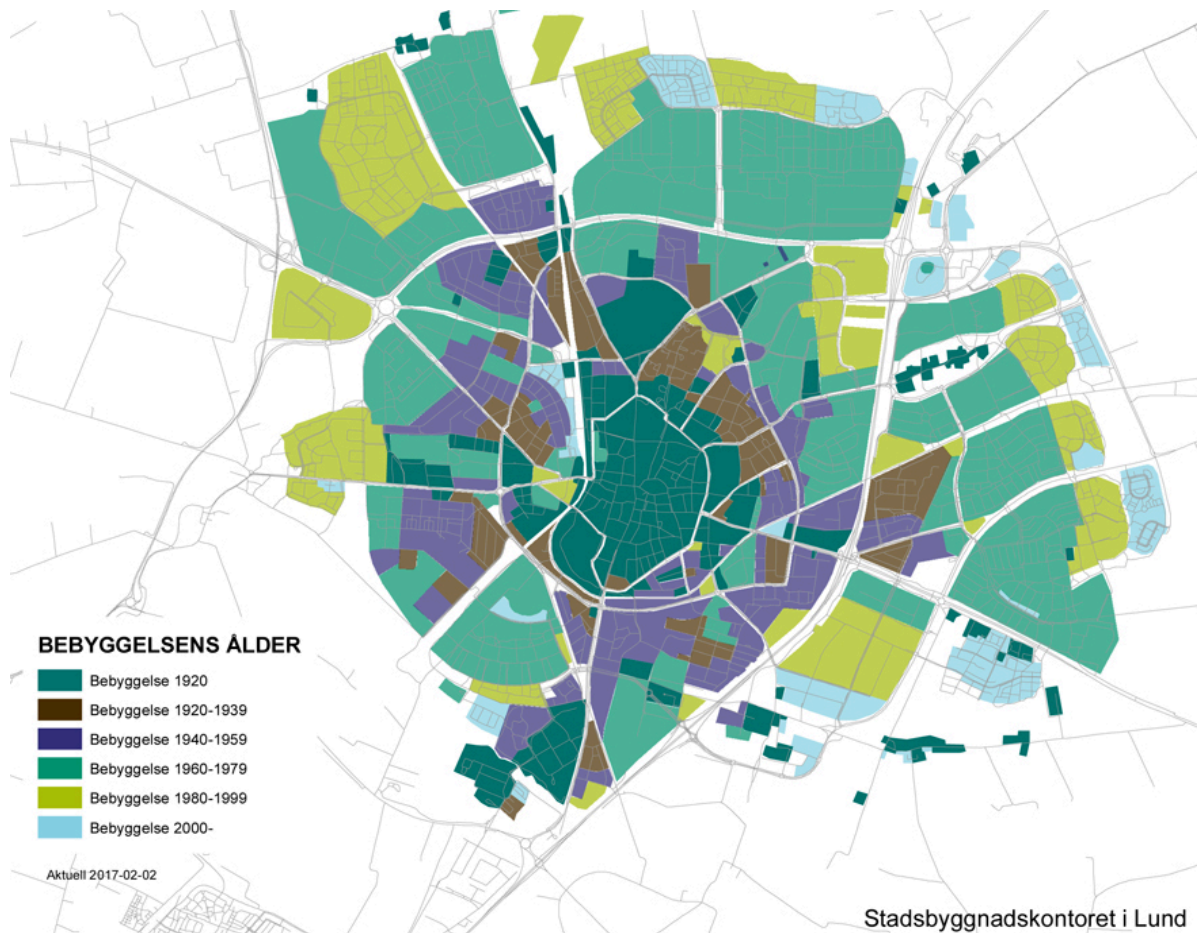
utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov.” (World Commission on Environment and Development 1987). En utveckling som är hållbar bygger på tre dimensioner; den ekonomiska, den sociala och den ekologiska. Som en vidareutveckling av konceptet antog FN:s alla medlemsländer *Agenda 2030* med 17 globala hållbarhetsmål år 2015. *Agenda 2030*, till skillnad från de tidigare millenniemålen, inkluderar alla länder i arbetet för en hållbar värld. För att målen ska nås krävs det att både regeringar, privat sektor, civilsamhälle och medborgare samarbetar - med andra ord krävs ett samarbete mellan samhällets samtliga sfärer (UNDP u.å).

2.3 Lunds kommun

Lunds kommun är Sveriges tolfte största tätort sett till antal invånare och i slutet av 2023 var strax över 130 000 människor bosatta i kommunen. Även de kommande åren förväntas en befolkningsökning i kommunen då befolkningen i Lund har ökat varje år sedan 1968. Redan innan 2030 förväntas kommunen ha över 140 000 invånare (Lunds kommun 2024a). Med en så pass ökande befolkning, men också på grund av att Lund är en stor studentstad med många studenter som behöver någonstans att bo, behövs också ständigt nya bostäder byggas, något som kommunen måste planera för redan nu (Lunds kommun 2024b). Den ständiga befolkningsökningen och behovet av nybyggnation till studenter är också anledningarna till att just Lunds kommun valts ut som exempel i denna studie. Historiskt har Lunds kommun främst växt genom nybyggnationer på mark utanför den befintliga staden eller byn, i så kallade “årsringar”. Hela 1900-talet präglades av att bygga dessa nya “ringar” utanför det redan bebyggda, som *figur 1* visar med de olika färgerna i kartan. Detta visar på att förtätning i större utsträckning inte har varit en strategi som använts tidigare i kommunens stads- och landsbygdsutveckling. Som *figur 1* illustrerar finns det dock några få ljusblå områden, som representerar bebyggelse som tillkommit från år 2000 och framåt, insprängda i det redan bebyggda, framförallt vid järnvägsspåret, vilket tyder på att strategin med förtätning i Lunds kommun såg dagens ljus först under 2000-talets början. Genom att titta på översiktsplanen från 2018 (som gäller 2024 när denna studien genomfördes) och den nya reviderade översiktsplanen (Lunds kommun 2024b), som förväntas antas under 2025, framträder det tydligt att bara under de senaste fem åren har förtätning blivit en alltmer populär strategi som prioriteras högt i kommunens arbete. I den nya översiktsplanen (*ibid.*) skriver kommunen att

det idag finns en tydligare förtättningsinriktning för både bostäder och verksamheter inom kommunen gentemot tidigare översiktsplan (ibid.:5).

Figur 1. Tidslinje över Lunds bebyggelseutveckling. Källa: Kulturportal Lund (2017).

Lunds kommun arbetar aktivt med hållbarhetsfrågor och har som mål att till 2030 vara klimatneutrala (Lunds kommun 2023a). Arbetet drivs av program för såväl den ekologiska hållbarheten genom programmet “LundaEko: Lunds kommuns program för ekologisk hållbar utveckling 2021–2030” (Lunds kommun 2021) och den sociala hållbarheten genom programmet “Lunds kommuns program för social hållbarhet 2020-2030” (Lunds kommun u.å). Kommunen var också år 2018 den första i Sverige att bilda ett lokalt klimatpolitiskt råd med syfte att granska kommunens klimatarbete som en del av den ekologiska hållbarhetsaspekten (Lunds kommun 2023a). År 2023 blev kommunen också utsedd till landets “miljöbästa” kommun (Lunds kommun 2023b).

3. Tidigare forskning

I detta kapitel redogörs för tidigare forskning inom ämnet som avhandlas. Kapitlet är uppdelat i fyra underkapitel där forskning om begreppet (1) *trend* kommer först, följt av (2) *förtätning och hållbarhet*, (3) *social hållbarhet* och avslutas med (4) *förtätningens effekter på social hållbarhet*. Den tidigare forskningen som presenteras i detta kapitel ska ses som en utgångspunkt för valet av teoretiskt ramverk och utformningen av studiens empiriska del, då den landar i och identifierar en avsaknad av kunskap om huruvida förtätningssamtal på kommunal nivå är samstämmig med det bredare arbetet med social hållbarhet eller om förtätningen enbart är en (oreflekterad) trend.

3.1 Trender och ideal

Detta underkapitel kommer att behandla fenomenet trend och ideal eftersom förtätningssamtal är en trend och idealiserat inom samhällsplaneringen idag. Trender och ideal i stadsplaneringen är inget nytt fenomen. Så länge som vi byggt städer har dessa formats och utvecklats utifrån olika ideal och behov i samhället som funnits vid just den tidpunkten (Boverket 2019). En trend kan ses som en långsiktig och stabil förändring av ett samhällsfenomen (Nationalencyklopedin 2024), definieras som riktningen som specifika krafter, såsom produkter, processer eller sociala rörelser, rör sig (Raymond 2019) eller förklaras som när ett fenomen eller fråga under en begränsad tid väcker uppmärksamhet och blir populär (Egidius u.åa). Trender kan ses som skapade av innovatörer som kommer med en idé eller sätt att se på en specifik fråga eller ett fenomen. Därefter anammas dessa av tidiga anhängare som kan justera idéerna något och i sin tur influerar dessa den tidiga och sena majoriteten. Sist anammar eftersläntrarna trenden, efter det att majoriteten har justerat idéerna igen, och så sprids trender i samhället (Raymond 2019). En trend blir en trend först efter att majoriteten blivit influerad av den initiala idén som innovatören hade.

Idag är förtätning en av de stora trenderna inom svensk samhällsplanering där täta strukturer ska skapa hållbara städer, men det är inte första gången som täta städer varit trendsättande och idealiserade inom planeringen. På slutet av 1800-talet och början av 1900-talet var de svenska städerna byggda tätt, något som till slut ifrågasattes under 1900-talets första hälft då dessa städer också var väldigt trånga, mörka och överbefolkade (Klasander 2024). På 1930-talet började det i stället byggas trädgårdsstäder eller "funkisstäder" utanför den befintliga stadsbebyggelsen med bostäder omgärdade av grönska, luft och ljus. Med denna utveckling

ökade bilismen snabbt och under åren som följde blev den växande biltrafiken en självklar utgångspunkt i samhällsplaneringen genom bland annat SCAFT-planeringen som separerade de olika trafikslagen i syfte att minska antalet olyckor. Efter miljonprogrammets byggboom på 60- och 70-talen började en kritik mot detta sätt att bygga och gestalta bostäder lyftas och de senaste decennierna har planeringen återigen landat i att idealisera den täta staden där invånare lätt kan röra sig mellan olika funktioner utan att vara bilberoende (Boverket 2019).

Idag står många städer runtom i världen inför liknande behov och utmaningar; de behöver utvecklas och byggas på ett hållbart sätt som kan stå emot klimatförändringarna (Środa-Murawska m fl 2019). Utmaningen kring klimatförändringar är global och benämns i Dugarova och Gülasans (2017) artikel som en megatrend. På grund av sin globala utbredning finns det också många identifierade metoder och trender som bevisligen genomförts och fungerat på olika platser i världen (Gebalska, 2017). Dugarova och Gülasan (2017) menar i sin artikel att det är hur regeringar och samhällen hanterar de sex identifierade megatrenderna, där miljöförstöring och klimatförändringar är en av dem, som avgör om världen kan komma in på en väg mot hållbar utveckling eller om dessa megatrender kommer påverka utvecklingen mot att nå de globala hållbarhetsmålen negativt istället. Att anamma en trend som fungerat på en plats kan tyckas vara en rimlig strategi. Att härma eller ta inspiration från ett lyckat projekt eller implementering på en annan plats kan ge många fördelar, exempelvis kan man se problem och utmaningar tidigt i processen och därmed lösa dem där det inte är lika kostsamt eller tidskrävande (Środa-Murawska m fl 2019). För att adressera en megatrend identifierar Dugarova och Gülasan (2017) fyra nyckelpunkter; vikten av evidens i beslutsfattandet, samstämmighet mellan de globala målen och samstämmighet på olika nivåer av beslutsfattande och genomförande, kollektiva åtgärder för att maximera den positiva dynamiken inom dessa områden för att minimera riskerna samt ett brett och inkluderande deltagande.

Det finns idag många typer av trender där delaktighet i planering är en trend som förespråkar att kunskap ska komma från olika aktörer och grupper för att ett ämne, problem eller lösning ska ses från olika vinklar (Hemström och Palmer 2019). Delaktighet ses också som en viktig del i bemötandet av de megatrender som nämnts tidigare (Dugarova och Gülasan 2017). Andra trender är projekt som "återupplivar" en plats, exempelvis genom omgestaltning av industriområden där man på ett sätt "återvinner" platsen och trenden att omvandla platser genom att implementera nya aktiviteter eller stärka dem som redan finns på platsen för att

exempelvis locka till sig en viss typ av människor. Ytterligare en trend är skapandet av koncept som ska vara mer som övergripande lösningar för till exempel hållbara städer såsom “gröna städer”, “smarta städer” och “kompakta städer” (Środa-Murawska m fl 2019).

Att blint och oreflekterat anamma en trend kan däremot vara problematiskt och kan ses som en typ av logiskt felslut som innebär att man dras med i ett tänkande som verkar klokt, men som i själva verket är ett önsketänkande. Bandwagon-effekten är ett sådant felslut och är ett koncept som beskriver en tendens att anpassa åsikter efter aktuella trender (Egidius u.åb). Att kopiera en lösning som genomförts framgångsrikt på en plats rakt av måste nödvändigtvis inte fungera bra under andra förhållanden och på andra platser (Środa-Murawska m fl 2019). Trendbegreppet är däremot neutralt, vi ska inte vara rädda för att ta till oss trender, det finns ingen anledning att uppfinna hjulet igen om en lösning framgångsrikt implementerats på en annan plats (ibid.) och trender kan, om de implementeras rätt, leda till stora och viktiga samhällsförändringar (Egidius u.åa). Det som är viktigt att komma ihåg är att lösningen måste anpassas till den kontext där den ska implementeras. Det är upp till varje lokal aktör att identifiera sina kontextspecifika möjligheter och förutsättningar för att därefter kunna skapa en utvecklingsinriktning utifrån det (Środa-Murawska m fl 2019; Gebalska 2017).

3.2 Förtätning och hållbarhet

I detta underkapitel presenteras förtätning i relation till hållbarhet eftersom förtätning som nämnt tidigare är en populär strategi i Sverige för just hållbar stadsutveckling. Många kommuner och regioner motiverar förtätning med dess goda effekter i arbetet med att uppnå en mer hållbar stad. Längre har det dock debatterats och forskats kring hur pass hållbar förtätning faktiskt är. Litteraturen och forskningen är relativt eniga om att vissa hållbarhetsaspekter gynnas mer än andra i en tätare struktur. Hälften av studierna i Berghauser Ponts m fl (2021) systematiska undersökning av 229 empiriska studier rapporterade om en positiv relation mellan täthet och hållbar urban utveckling, men nästan en tredjedel påvisade också en negativ relation, alltså att hållbarheten istället blir sämre när staden blir tätare.

Enligt Berghauser Pont (m fl) är det framförallt infrastruktur, transporter och ekonomin som gynnas av förtätning. Tätare strukturer bidrar bland annat till billigare investeringar och driftskostnader för den tekniska infrastrukturen samt att den blir mer effektiv (Berghauser Pont m fl 2021). Likaså bidrar en tät stad till att kollektivtrafiken används i större utsträckning

(Renne m fl 2016) samtidigt som en decentraliserad och utspridd stad främjar ohållbara transportmedel såsom bilen (Kenworthy 2021). Många studier visar också på den positiva effekt som förtätning har på ekonomin, att det blir billigare att förtäta än att exploatera exempelvis jordbruksmark. När alla funktioner finns nära och tätt behöver inte pengar läggas på att bygga ut infrastrukturen och service, vilket också leder till att värdet på fastigheter och mark ökar (Ståhle 2008). Förtätning och täta strukturer har även negativa effekter för såväl ekonomiska aspekter som transport och infrastruktur, men dessa marknadsförs inte i lika stor utsträckning. Inom aspekterna miljö och hälsa finns det dock en övervägande negativ effekt av förtätning såsom färre grönområden till följd av nybyggnation i städer som kan leda till en försämrad luftkvalitet i städer som i sin tur leder till en försämrad hälsa hos dess invånare (Li m fl 2016). Även sociala aspekter löper stor risk att drabbas av negativa konsekvenser av en tätare stad (Berghäuser Pont m fl 2021), något som redogörs för i de kommande två underkapitlen om social hållbarhet och förtätningens effekter på social hållbarhet.

3.3 Social hållbarhet

Detta underkapitel behandlar en av hållbarhetsbegreppets tre aspekter, nämligen social hållbarhet eftersom det är just den aspekten där störst diskrepans mellan idé och utfall finns. Social hållbarhet är ett begrepp som är svårdefinierat och det finns idag ingen renodlad definition av vad begreppet innebär och innefattar oavsett vilket område eller bakomliggande syfte det sätts i relation till (de Fine Licht och Folland 2019). Detta är problematiskt då social hållbarhet är ett begrepp och koncept som används omfattande i flera olika forskningsdiskussioner, samhällsdebatter och planeringssammanhang. Bristen på en gemensam begreppsdefinition kan leda till negativa konsekvenser för samarbeten mellan olika aktörer som ser social hållbarhet på olika sätt. När det inte finns någon gemensam definition kan det skapa osäkerhet och tilltron i samarbeten påverkas negativt, vilket underlättar för starka aktörer att driva igenom sina agendor i skenet av social hållbarhet (ibid.).

Trots avsaknaden av en universell definition av begreppet social hållbarhet finns det ändå ett antal principer eller aspekter som begreppet ofta behandlar, såsom rättvisa/jämlikhet, demokrati/socialt engagemang, social integration och interaktion/social blandning/känsla av plats, trygghet/säkerhet samt livskvalitet/välmående (Shirazi och Keivani 2017; Shirazi m fl 2020). Eftersom alla dessa dimensioner är subjektiva och diffusa är de också svåra att mäta, därav bristen av en universell definition som många kan enas kring.

En annan aspekt som karaktäriserar social hållbarhet är att begreppet ofta innefattar både fysiska och icke-fysiska aspekter av den byggda miljön. Det innebär att en socialt hållbar miljö är en plats där de fysiska kvaliteterna och standarderna värderas högt och används av invånare samtidigt som det är en miljö där de sociala kvaliteterna upprätthålls och värderas högt och genomförs i en miljö av hög fysisk kvalitet. Med andra ord är de kvalitativa och kvantitativa dimensionerna av social hållbarhet nära sammankopplade (Shirazi m fl 2020), vilket gör dem svåra att separera, till exempel när en förtätningsstrategi ska implementeras.

3.4 Förtätningens effekter på social hållbarhet

I sista underkapitlet presenteras ovan nämnda begrepp, social hållbarhet och förtätning, i relation till varandra för att få en bild av hur de påverkar varandra. Som presenterats tidigare är det de sociala aspekterna som ofta tillskrivs fler negativa än positiva effekter av förtätning (Berghauser Pont m fl 2021). Det finns således en bristande överensstämmelse mellan hur en tätare stad och den urbana utformningen ska påverka den sociala hållbarheten.

I en studie där förtätning genomförts i ett område i Förenade Arabemiraten framgick det av resultatet att projektet uppnått olika grader av framgång i att förbättra den sociala hållbarheten i området. Förtätningen innebar en delvis förbättrad funktionsblandning och tillgänglighet till olika funktioner (Shekfa och Galal Ahmed 2022). Även Burton (2000) kom i sin studie fram till att det finns positiva samband såsom enklare tillgång till kollektivtrafik och faciliteter, mindre rumslig segregation och bättre jobbmöjligheter för lågkvalificerade arbetare i en tät stad. Det framgår också av tidigare forskning att den främsta fördelen med förtätning är just den tillgänglighet till service som den ger (Berghauser Pont m fl 2021).

Shekfa och Galal Ahmed (2022) visade dessutom på att förtätningen i Förenade Arabemiraten svagt hade förbättrat aspekter såsom mobilitet, socialt kapital, livskvalitet, tillhörighet och säkerhet i kontrast till tillgänglighet och funktionsblandning som påverkats mer positivt. Likaså beskriver Skrede och Andersen (2022) och Dianati och Turcu (2023) att förändringar i stadsmiljön, exempelvis genom förtätning, påverkar negativt upplevelsen av trygghet och trivsel i den sociala miljön liksom känslan av tillhörighet. Martino m fl (2021) diskuterar i sin studie att även den sociala mångfalden kan påverkas negativt av tätare städer. Detta på grund av att täta strukturer innebär en mindre yta att uppehålla sig på som kan skapa en miljö dit

liknande personer eller grupper attraheras, förtätning skapar alltså en homogenitet av befolkningen i ett område.

Däremot finns det studier som kommer fram till att tätare strukturer och förtätning kommer med fördelar. Mouratidis (2018) påvisar att en tätare stad leder till positiva effekter för möjligheten att träffa nya människor och att invånare som bor i kompakta städer över lag har högre välmående än människor i förorter som är mindre täta. Detta eftersom invånare i tätare områden ofta har större relationsnätverk än de som bor i mindre täta områden, men invånare i täta områden har ytligare relationer med människor inom det specifika området, vilket går mer i linje med vad ovan forskning kommit fram till.

3.5 Sammanfattning

Genom denna litteraturgenomgång har förtätning identifierats som en trend i dagens samhällsplanering och är ett historiskt återkommande ideal. Vidare har det utkristalliserats att förtätningstrenden i städer har en stark koppling till begreppet hållbarhet, det är för att nå en högre grad hållbarhet i världens städer som förtätning främst motiveras och genomförs som utvecklingsstrategi. De täta strukturer som eftersträvas kan dock både ha positiva och negativa effekter på hållbarheten, likaså kan förtätning ha olika effekter på olika hållbarhetsaspekter. Där forskning är relativt överens om att förtätning har en övervägande positiv effekt för transport, infrastruktur och ekonomi finns det däremot en diskrepans i idéer och utfall kring förtätningens effekt på just den sociala hållbarheten där vissa studier kommer fram till att förtätningens effekter på social hållbarhet är positiva, beroende på vilka aspekter studien definierar social hållbarhet som, och vissa studier, de flesta är eniga om att social hållbarhet missgynnas av tätare strukturer.

Att tidigare forskning inte undersöker om förtätningssamtal inom en kommun är samstämmig med samma kommuns diskussion kring social hållbarhet, det vill säga en studie *i en lokal kontext*, eller om förtätning enbart är en populär trend som anammats och som arbetet inom kommunen sedan ska förhålla sig till utgör en kunskapslucka som motiverar denna studie. Vad som också saknas i tidigare studier är förändrings- och förbättringsmöjligheterna som gör att en studie som denna fyller en kunskapslucka om vad kommuner i Sverige, med liknande förutsättningar som Lund, kan arbeta med för få en förtätningstrategi som är mer samstämmig med idéerna kring social hållbarhet.

4. Teoretiskt ramverk

I detta kapitel presenteras uppsatsens teoretiska ramverk. Kapitlet är uppdelat i fyra underkapitel där det första är (1) teoriernas relevans som beskriver relevansen bakom varför just dessa teorier valts ut i denna studie. Därefter presenteras själva teoretiska ramverket som består av två teoretiska tankemodeller. Den första av de två presenteras i underkapitel (2) och är O'Brien och Sygna (2013) ramverk om de tre sfärerna av omställning och den andra tankemodellen presenteras i underkapitel (3) och är en konceptualisering av social hållbarhet och dess inneboende dimensioner med utgångspunkt i Bramley m fl (2009). Avslutningsvis återfinns underkapitel (4) vilket är en sammanfattning av kapitel 4 och det teoretiska ramverket.

4.1 Teoriernas relevans

Ramverket "Three spheres of transformation" av O'Brien och Sygna (2013)¹ (fortsättningsvis översatt av författaren till ramverket om de tre sfärerna) har valts ut som ett av de teoretiska fundamenten i denna uppsats då det bidrar med en metaförståelse av samhället som uppdelat i flera, mer eller mindre förenliga, sfärer som dock alla påverkar varandra på ett övergripande plan. När studiens resultat ska sättas i ett sammanhang kommer de tre olika sfärerna vara behjälpliga i analysen om förtätningsdiskussionen och dess olika aktörer som verkar på olika nivåer i samhället. De tre sfärerna kommer också vara behjälpliga i analysen om i vilken grad social hållbarhet beaktas i förtätningsstrategin för att förstå att social hållbarhet kan upplevas olika eller lika på olika nivåer. För att besvara frågan om hur social hållbarhet beaktas i planeringen behövs dock kompletterande teoretiska insikter om just social hållbarhet och vad den innebär för planeringsarbetet med förtätning. Den sociala hållbarhetens olika dimensioner (Bramley m fl 2009) bidrar med en annan kompletterande analytisk vinkel att studera förtätning. Eftersom tidigare forskning visar på en viss diskrepans beträffande förtätningens förenlighet med social hållbarhet har Bramleys (m fl) ramverk valts ut som ett behövligt komplement (för att på så sätt undersöka om så är fallet även i Lunds kommun). Tidigare forskning antyder också att för att få ett önskat utfall av att anamma trender, måste hänsyn tas till den kontext där trenderna ska implementeras. Därför har ramverket med de tre sfärerna bedömts som en lämplig konceptualisering för att utvärdera huruvida Lunds kommun har anpassat förtätningen till de olika samhällsnivåerna.

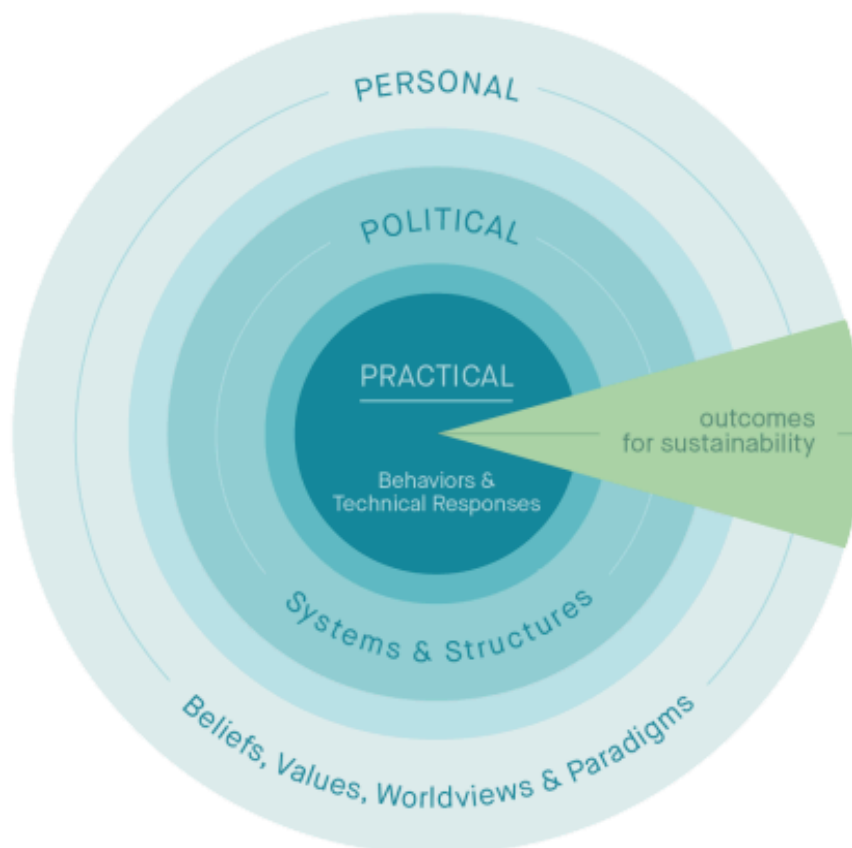
---

¹ De tre sfärerna av omställning är hämtade från arbetet av Sharma (2007).

4.2 “Three spheres of transformation” av O’Brien och Sygna (2013)²

Omställning har kommit att bli ett viktigt koncept i diskussionen kring hur komplexa och globala problem ska hanteras och lösas. Omvandling är dock ett begrepp som kan tolkas olika av olika människor och grupper vilket resulterar i att flera olika diskussioner om omvandling finns, alla med olika ingångar och fokuspunkter. Ramverket om de tre sfärerna är framtaget som ett verktyg för att kunna se och förstå omställning som en process som sker över tre interaktiva sfärer, den praktiska, den politiska och den personliga. Genom att beakta och hantera de tre sfärerna sammantaget blir det möjligt att se bredden i omvandlingarna och de många ingångar som finns för utfall som kan tänkas gynna hållbarhet. Ramverket med de tre sfärerna kan därmed bidra till en bättre förståelse av dynamiken i omvandlingsprocesser och hjälper samhället att förstå hur, var och varför omvandlingar mot hållbarhet sker eller misslyckas. I följande underkapitel presenteras de tre sfärerna var och en för sig med början i den praktiska sfären som utgör kärnan i ramverket (*figur 2*).

Figur 2. Ramverket om de tre sfärerna; praktisk, politisk och personlig sfär (O’Brien och Sygna 2013)³.

² O’Brien och Sygnas (2013) modell är skapad med inspiration av Sharma (2007).

³ Med inspiration hämtad av Sharma (2007).

4.2.1 Praktiska sfären

Den praktiska sfären representerar kärnan av omställning och innefattar de konkreta och praktiska handlingar som kan genomföras för att faktiskt skapa en förändring som främjar hållbarhet såsom anpassningar, mildrande åtgärder eller hållbar utveckling. I denna sfär ställs stort fokus på förändringar i beteenden och tekniska lösningar för att möta de problem vi står inför genom bland annat införandet av nya teknologier eller sociotekniska och kulturella innovationer. Det är i denna sfär som verkliga förändringar sker i sättet vi agerar, använder teknologi och skapar nya kulturella normer och innovationer för att främja hållbarhet och anpassning till en föränderlig verklighet. Omställningar i denna sfär och praktiska lösningar på ett problem är ofta den minst effektiva metoden för att lösa problemet och kan i stället medföra att ett system tar "fel" väg och skapar oönskade utfall och nya problem, det blir en ond cirkel. Detta eftersom lösningarna som uppstår i denna sfär inte är förankrade med de andra två sfärerna, varken den politiska eller personliga, vilket gör att de inte blir lika effektiva som om lösningen kommit från de övriga sfärerna, i synnerhet den personliga sfären.

4.2.2 Politiska sfären

Det är den politiska sfären som representerar de stora sociala och ekologiska systemen. Den representerar också de strukturer som fungerar som definitionen av både begränsningar och möjligheter under vilka de praktiska omvandlingarna kan äga rum. Inom denna sfär formar och styr politik och makt de möjliga utrymmena för att främja hållbarhet. Här ingår också ekonomiska, politiska, juridiska, sociala och kulturella system som påverkar och styr genomförandet av åtgärder för hållbarhet och där intressen antingen blir kvar eller får tillräckligt mycket påtryckningar vilket i sin tur gör att en förändring kan ske. System och strukturer i samhället är något som växt fram över tid och i dessa finns det ofta både gamla och nya värderingar och världsbilder inbäddade. Att städer till varje pris ska "växa" är en sådan ekonomisk aspekt och numera måste politik adressera i vilken riktning miljön, som tidigare varit ett "naturligt system", ska gå och brukas.

4.2.3 Personliga sfären

Denna sfär handlar om de vanliga människorna. Den omfattar såväl personliga som kollektiva uppfattningar och värderingar som hjälper till att forma system och hur olika strukturer beaktas, samt vilka lösningar som anses genomförbara i de övriga två sfärerna. Det är i denna sfär som diskurser skapas och som sedan influerar vilka frågor som ställs (eller inte) samt hur dessa frågor utformas. Det handlar alltså om vilka lösningar som har en chans att bli

prioriterade i de andra sfärerna, samtidigt som förändringar i denna sfär kan medföra att nya typer av implementeringar eller lösningar i den praktiska och politiska sfären kan ses som möjliga. Ofta är de omställningar som görs i denna sfär mer kraftfulla än i de övriga sfärerna, men att tvinga fram en omställning i värderingar hos människor är svårt och därmed en stor anledning till varför arbetet med hållbarhet inte går fortare än vad man hade hoppats.

4.2.4 Samverkan mellan de tre sfärerna

När ramverket presenteras som en modell kan det vid första anblick se tvådimensionellt ut, men i själva verket representerar modellen tre sfärer som är inbäddade i varandra och överlappar (*figur 2*). Därför är det också viktigt att beakta deras inbördes ordning och storlek. Den praktiska sfären är den minsta men utgör kärnan med målen. Den omsluts av den större politiska sfären som representerar möjliggörande och/eller försvårande av omställning. Denna omsluts till sist av den största sfären, den personliga sfären, som representerar både de kollektiva och individuella uppfattningarna, attityderna och synen på systemen och lösningarna. För att uppnå ett resultat för hållbarhet i den praktiska sfären (där den kan observeras och mätas) krävs en omvandling av de system och strukturer som finns i den politiska sfären. En sådan omställning i den politiska sfären drivs i många fall av såväl personliga som kollektiva omvandlingar i den största personliga sfären. På så vis hänger de alla ihop; förändringar i en sfär på sikt kan påverka diskussionerna och utfallet i de övriga.

Det må finnas lösningar till problem inom de respektive sfärer som faktiskt fungerar, men det är när alla tre adresseras som det finns störst potential att nå fram till lösningar som håller i längden och som förflyttar samhället mot det mer hållbara. Inom samhällen och planering finns det så kallade “wicked problems” som kan definieras som ett problem som är svårt eller omöjligt att lösa på grund av ofullständiga, motsägelsefulla och föränderliga krav som ofta är svåra att känna igen (Rittel och Webber 1973). Dessa problem är “wicked” just därför att man inte beaktar de tre sfärerna simultant och det är när man börjar beakta dem tillsammans som interaktiva sfärer som även problem av den typen kan få lösningar som tar diskussionerna framåt, även om det är svårt att veta och se när ett sådant problem är “löst”. Utan hänsyn till och mellan de olika sfärerna kan olika typer av problem uppstå, exempelvis kan lösningar bli för abstrakta och därmed ouppnåeliga om den inre praktiska sfären inte uppmärksammas eller så kan konflikter kring värderingar uppstå om den största personliga sfären inte tas hänsyn till, då fokus i stället blir på att lösningar för hållbarhet ska anpassas till alla oberoende av

kontext. Utan den politiska sfären finns en risk att resultat för hållbarhet inte kan ske i den takt och skala som förväntas.

4.3 Social hållbarhet

Det andra benet i denna uppsats teoretiska ramverk är själva synen på och förståelsen av begreppet *social hållbarhet*. Som presenterats tidigare är social hållbarhet ett svårdefinierat begrepp med många tolkningar från olika människor på olika platser under olika tider. För att förstå förtätningens påverkan på social hållbarhet och för att kunna besvara uppsatsens syfte och frågeställningar behövs en redogörelse för hur begreppet social hållbarhet kommer behandlas och uppfattas i denna kontext.

Enligt Bramley m fl (2009) är social hållbarhet i relation till urban form ett begrepp som består av två olika dimensioner. Den första är social jämlikhet (*social equity*) som kortfattat innebär tillgänglighet till service och möjligheter. Den andra dimensionen kallar författarna för *samhällets hållbarhet (sustainability of community)* och representerar många underdimensioner som behandlar de mer subjektiva uppfattningarna om den urbana formen. Med inspiration av denna indelning av begreppet kommer social hållbarhet i denna uppsats också behandlas och ses bestå av dessa två olika dimensioner, 1; social jämlikhet och 2; *samhällets hållbarhet*. Fortsatt i uppsatsen kommer de två dimensionerna att benämnas som dimension 1 och 2 och under nästkommande underkapitel beskrivs de båda närmare för att få en förståelse för hur förtätningen kan påverka de olika dimensionerna olikartat.

4.3.1 Dimension 1 - Social jämlikhet

Den första av de två dimensioner som Bramleys (m fl) förförståelse av social hållbarhet består av är social jämlikhet, vars bärande stomme är begreppen tillgänglighet och möjlighet. Tillgänglighetsbegreppet handlar framförallt om tillgång till grundläggande nödvändigheter såsom service, skola, sjukvård, kollektivtrafik och öppna platser för rekreation som behandlas. Dimensionen innefattar också möjlighet till att få och ha ett arbete samt tillgång till prisvärda bostäder. Den första dimensionen innefattar med andra ord de mer objektiva begreppen tillgänglighet och möjlighet till *samhällets olika funktioner* som ett samhälle ofta kan observera eller mäta för att avgöra om det är socialt hållbart eller inte, vilket kan ses som motsvarighet till den praktiska sfären.

4.3.2 Dimension 2 - Samhällets hållbarhet

Den andra dimensionen som utgör social hållbarhet enligt Bramley m fl är samhällets hållbarhet. I detta begrepp innefattas, till skillnad från social jämlikhet, de mer subjektiva uppfattningarna av en miljö såsom upplevd trygghet, säkerhet och kvalitet i den lokala miljön, men också känslan av tillhörighet till och upplevd kvalitet av området såsom fysisk plats och interaktioner och deltagande i samhället. Upplevelsen av tillfredsställande boendemiljö och stolthet och anknytning till grannskapet är också subjektiva underdimensioner som täcks av denna dimension av social hållbarhet (Bramley m fl 2009). Tidigare forskning visar att det är i denna dimension, som motsvaras av den personliga sfären, där störst diskrepans mellan idén om förtätning och dess faktiska utfall i praktiken finns.

4.4 Sammanfattning

Det teoretiska ramverket består av två teoretiska tankemodeller som kompletterar varandra för att på så sätt kunna analysera förtätning genom olika vinklar. O'Brien och Sygna (2013) presenterar ett ramverk bestående av tre olika sfärer, den praktiska, politiska och personliga, som skapar en metaförståelse för att samhället är uppdelat i olika nivåer som alla på ett övergripande plan påverkar varandra på olika sätt. Bramleys m fl (2009) tankar kring social hållbarhet som två olika dimensioner, social jämlikhet och samhällets hållbarhet, ser saker ur ett annat perspektiv och fungerar som ett komplement till O'Brien och Sygnas (2013) ramverk om de tre sfärerna.

5. Metod

Detta kapitel redovisar studiens forskningsdesign och tillvägagångssätt, de forskningsmetoder som använts för att samla in datamaterial samt vilka analysmetoder som har använts för att senare relatera materialet till det teoretiska kunskapsläget. Uppsatsen bygger på tre olika metoder: dokumentanalys, intervju och enkätstudie. En metodtriangulering av just dessa tre metoder har tillämpats för att få olika perspektiv på studiens forskningsfrågor och syfte, vilket är att undersöka i vilken grad förtätningdiskussionen är samstämmig med diskussionen om social hållbarhet med Lunds kommun som exempel. Fördelen med flera olika metoder som angriper samma forskningsfråga är att den som nämnt undersöks ur flera olika perspektiv där respektive metod bidrar med en unik synvinkel till ämnet. Metodtriangulering ger också en mer komplett bild av det som studeras och metoderna kan i detta fall komplettera varandra samtidigt som de också används för att besvara olika forskningsfrågor (Denscombe 2018).

Varje metod avhandlas i ett eget underkapitel med en kort beskrivning av metoden, vilka data som använts i samband med metoden, hur datainsamlingen gått till, vilka för- och nackdelar de olika metoderna har, hur urvalet gått till samt vilka begränsningar som identifierats. Kapitel 5 avslutas med en reflektion över etik i samband med insamling och hantering av empiriska data.

5.1 Metodologi

Studien är av empiriskt slag där datamaterialet samlats in genom empiriska metoder och där slutsatserna är baserade på de erfarenheter och datamaterial som samlats in snarare än genom filosofiska eller spekulerande resonemang. Därav utgår studien ifrån en kritisk-realistisk verklighetsuppfattning som innebär att verkligheten antas existera men endast vara ofullkomligt greppbar. Verkligheten måste undergå kritisk granskning för att underlätta att verklighetsuppfattningen blir så när som möjligt (Guba och Lincoln 1994). Studien har en realistisk förankring i verkligheten samtidigt som den är kritisk vad gäller att oreflekterat använda positivistiska metoder som motiverat förtätning som en vinnande strategi vilket framgår redan i studiens hypotes. En studies ansats handlar om vilken funktion teorin spelar i studien och vad den utgår ifrån för att koppla ihop teori och empiri. Denna studie utgår från en induktiv ansats som innebär att datamaterial samlas in för att sedan analyseras och identifiera eventuella kopplingar mellan resultatet och teorier, man lånar inspiration från teorin snarare än att låta teorin styra (Bryman 2018). Att studien utgår från en induktiv ansats

kan däremot ifrågasättas då det i teorin inte är möjligt att vara helt induktiv eftersom det skulle innebära att jag som forskare inte skulle ha några förkunskaper kring ämnet. Även om det är svårt att utgå från en induktiv ansats fullt ut är denna studie fortfarande induktiv i sin design då teori och empiri har behandlats likt beskrivningen av induktiv ansats ovan.

5.2 Dokumentanalys

I denna uppsats har tre dokumentära källor i form av plandokument, publicerade av Lunds kommun, använts och analyserats: kommunens översiktsplan (2024b), utbyggnadsplan (2022) samt en detaljplanen *Värmeväxlaren 3* (2024c). Efter en översikt av vilka dokument som kommunen publicerat och som är öppna för allmänheten valdes dessa tre dokument ut då dessa sannolikt skulle innehålla information om förtätning och hur Lunds kommun jobbar med denna strategi. Att tre dokument på olika nivåer valdes ut beror på att jag ville få en bred bild av hur förtätning presenteras och diskuteras i kommunen, från den strategiska nivån som översiktsplanen representerar, till detaljplanen som är juridiskt bindande och representerar vad som med största sannolikhet kommer att ske i praktiken. Utbyggnadsplanen befinner sig någonstans mitt emellan dessa, då dess syfte är att prioritera i vilken ordning översiktsplanens strategier bör genomföras. Att både översiktsplanen och detaljplanen ännu inte har vunnit laga kraft kan ses som en nackdel, men motiveras genom att de representerar den mest uppdaterade informationen om hur kommunen arbetar med förtätning och jag är intresserad av den *senaste* kommunala diskussionen om förtätning. Dessutom finns det relativt få skillnader mellan den nuvarande översiktsplanen (Lunds kommun 2018) och den som är under process att bli antagen; båda har en stark förtättningsinriktning, där den nya dock fokuserar något mer på förtätning (Lunds kommun 2024b).

Efter urvalet av dokument har dessa bearbetats med hjälp av en tematisk innehållsanalys. Syftet med denna var att upptäcka dolda och subtila budskap och sammanfatta den huvudsakliga frågan i textens budskap. Genom att mäta vad texten innehåller avslöjar det vad texten framställer som relevant. En innehållsanalys kan användas för att kvantifiera textens innehåll, (trots att det är en kvalitativ metod), vilket är en av de tydliga styrkorna med analysmetoden (Denscombe 2018). Som första steg var det relevant att genom en skumläsning av dokumenten få en övergripande bild av hur förtätning presenteras och benämns i de olika dokumenten. En första kodning gjordes för att finna de specifika delar och sammanhang i texterna där begreppet förtätning förekom. Därefter gjordes en kodning av de

sammanhang där förtätning förekom och dessa markerades med olika tematiska markörer eller färger (bilaga 1) beroende på hur strategin benämndes. Här utkristalliserade olika mönster ett antal kategorier. Dessa kommer vidare i ljuset av det teoretiska ramverket presenteras i kapitel 6, där de hjälper till att besvara frågeställningarna i denna uppsats.

Den största fördelen med denna metod är tillgängligheten av data; dokument från kommunen är relativt lätta att få tag på och ger en tydlig bild av kommunens arbete med specifika frågor. Eftersom planeringsdokument är lätta att få tag på måste däremot en viss försiktighet vidtas för att avgöra om dokumenten är trovärdiga. Ett dokumentets trovärdighet kan utvärderas utifrån fyra grundläggande kriterier; autenticitet, representativitet, innebörd och validitet (Denscombe 2018). De dokument som används i denna uppsats är autentiska då de hämtats från Lunds kommuns egen webbplats och de är representativa då översiktsplan, utbyggnadsplan och detaljplan alla är plandokument som är typiska i sina slag och används i alla kommuner i Sverige. Tack vare den officiella status som dokumenten har kan det också säkerställas att de har hög validitet (ibid.). Ytterligare en begränsning med dokumentstudier som identifierats är avsaknaden av möjligheten att få förtydliganden när något är oklart och att det är svårt att hantera de underförstådda meningarna i texterna (ibid.). Tack vare en metodtriangulering där intervju utgör en av metoderna har dock denna begränsning inte varit påtaglig då förtydliganden har getts genom intervju i stället.

5.3 Intervju

En av de empiriska undersökningarna genomfördes med hjälp av en semistrukturerad intervju med sju förutbestämda frågor eller diskussionsämnen som stöd (bilaga 2) och som konstruerats utifrån uppsatsens syfte och frågeställningar. Personen som intervjuades är en expert med god kännedom om kommunens praktiska hållbarhetsarbete, vilket också var varför hen valdes ut som intervjuobjekt. Fortsatt i uppsatsen kommer hen benämnas som “expert med god kännedom om kommunens praktiska hållbarhetsarbete” eller enbart som “intervjuperson”. Personens identitet har anonymiserats av etiska skäl och för att inte skada hens professionella intressen; de etiska övervägandena följer i metodkapitlets avslutande underkapitel. Intervjun genomfördes för att få en djupare insikt och förståelse för hur förtätningssamtalen i kommunen förs, men framför allt för att få information kring hur Lunds kommun arbetar med sociala aspekter i sin förtätningstrategi och i de förtätningssamtal som ska eller har genomförts.

Intervjun genomfördes online, i realtid och med visuell kontakt, vilket gör att den kan likställas med en fysisk intervju, men där fördelen är att den kunde genomföras på ett enklare sätt som inte inkluderade resor och kostnader för varken mig som forskare eller för intervjuobjektet (Denscombe 2018). Däremot missar en intervju som sker online det viktiga "småsnacket" före och efter intervjun som hjälper till att skapa förtroende mellan mig som intervjuare och personen som blir intervjuad, men i detta fall var en online-intervju det bästa alternativet för alla inblandade. Intervjun kunde genomföras som planerat på avsatt tid och plats. En begränsning som bör nämnas är att tiden som avsatts för intervjun var en aning kort på grund av att intervjupersonen inte hade mer tid än så att avvara från sin arbetstid för att delta i studien, vilket också kan ha påverkat kvaliteten på de svar som respondenten gav. Under intervjun användes som nämnt ett intervjuunderlag (bilaga 2) med sju breda ingångsfrågor som alla avhandlades, men eftersom intervjun var semistrukturerad ställdes också följdfrågor. Datamaterialet som samlades in vid intervjun har transkriberats och kodats för att skapa kategorier och teman som sedan ligger till grund för vidare analys och diskussion i relation till de teoretiska fundamenten i uppsatsen.

Möjligheten att kunna ställa följdfrågor vid oklarheter eller be intervjuobjektet att utveckla svaren vid ämnen av extra intresse ger intervjuer som datainsamlingsmetod en stor fördel gentemot exempelvis dokumentanalys eller frågeformulär där denna möjlighet inte finns. Dessutom finns möjligheten att verifiera riktigheten i datamaterialet under intervjuens gång. Däremot är en av intervjuens stora nackdelar att ord och handling inte alltid stämmer överens; det är omöjligt att verifiera om det som faktiskt sägs är det som görs och därmed kan det som sägs inte per automatik ses som hela sanningen (Denscombe 2018). Tack vare en metodtriangulering, där flera olika källor från samma aktör använts för att samla in datamaterial, kan materialet som samlats in genom intervjun jämföras med vad dokumenten framställer som viktigt för att på så sätt säkerställa att resultaten inte motsäger varandra helt.

Datamaterialet som samlats in genom intervjuemetoden är dock något begränsad då det endast kommer från en person vilket gör materialet åsiktsmässigt ensidigt. Flera intervjuer hade möjligtvis kunnat ge en bredare bild av kommunens arbete med förtätning och social hållbarhet. Intervjun, som genomfördes med en expert, gav däremot uttömmande och tillräcklig information för att kunna besvara studiens frågeställningar och därmed ansågs det inte behöva genomföras fler intervjuer.

5.4 Enkätstudie

Som en andra empirisk datainsamling har en enkätstudie genomförts med ett självadministrerande frågeformulär om nio frågor som konstruerats och distribuerats bland invånare i Lunds kommun (bilaga 3). De nio frågorna konstruerades utifrån uppsatsens syfte och frågeställningar och med stöd i relevant metodpraxis kring hur ett frågeformulär utformas på bästa sätt (Denscombe 2018; Bryman 2018; Enkätfabriken 2020). Syftet med att genomföra enkätstudien var att samla in information om kommuninvånarnas personliga och kollektiva attityder, åsikter och tankar kring förtätning och social hållbarhet.

Frågeformuläret har skickats ut i olika geografiskt baserade Facebookgrupper som valts ut för att deras medlemmar med stor sannolikhet bor i Lund, vilket var en förutsättning för att delta i enkätstudien. Enkätstudien fick under de tio dagar som frågeformuläret fanns tillgängligt för allmänheten in 63 svar från personer boende i Lunds kommun. De få svar som ändå inkommit där respondenterna i fråga inte bor i Lunds kommun har raderats och uteslutits från studien.. Bearbetningen av svar som inkommit i enkätstudien har skett genom bivariata analyser för att på så sätt kunna se samband mellan olika svar och visa hur de är relaterade till varandra (Bryman 2018). Detta har gjorts för att kunna identifiera teman eller mönster i svaren som inkommit och därefter har svaren med mest relevans för studiens frågeställning och syfte valts ut och presenteras i kapitel 6.

En enkätstudie, precis som en intervju, har som uppgift att upptäcka empiriska samband. Fördelen med denna metod är att informationen fås direkt från källan; genom att ställa frågor om deltagarnas attityder är det också det jag kommer att få svar på. Däremot finns samma nackdel som med intervjumetoden i termer av svårigheter att avgöra riktigheten i svaren eftersom respondenterna kan säga en sak, men i verkligheten göra eller tycka något annat (Denscombe 2018). Tack vare att frågeformuläret var anonymt och dessutom administrerades på ett sätt där respondenterna själva fyller i enkäten utan inblandning av en intervjuare minskar risken för det som kallas för social önskvärdhet, vilket innebär att respondenternas svar styrs av deras uppfattning av vad som är önskvärt (Bryman 2018).

En fördel med enkätstudie är att den, till skillnad från en intervju, är mer tidseffektiv då frågeformuläret är självadministrerande och genomförs via internet (Bryman 2018). Några nackdelar med att administrera formulären via internet är att det endast är en viss del av

invånarna som får möjligheten att svara, då alla inte har tillgång till Facebook, där formulären publicerades (ibid.). Därför kunde också QR-koder till enkätstudien funnits på utvalda platser i Lund så att personer utan tillgång till Facebook hade fått chansen att svara, något som dock bortprioriterats eftersom sannolikheten att detta skulle ge många svar sågs som liten. Det är svårt att veta vilka eller hur många som exponerats för formuläret och därmed haft möjligheten att besvara det. Därför blir det också svårt att avgöra hur stort svarsbortfall det varit och ju högre bortfall det varit desto större är risken för skevhet i resultaten (Denscombe 2018; Bryman 2018). Detta hade kunnat minimeras genom insamling av svar fysiskt i stället för online, men där det efter en avvägning valts bort på grund av den förväntade låga svarsfrekvensen. Vidare är det också svårt att säga vilka det är som svarat på formuläret, samma person kan ha svarat flera gånger och sannolikheten att de som svarat är personer som redan har en förståelse eller åsikt kring ämnena förtätning eller social hållbarhet är stor vilket gör det svårt att säga om svaren representerar vad invånarna i Lund tycker. Det blir en ensidig representation som kanske egentligen inte visar hur verkligheten ser ut. Genom att publicera frågeformuläret i grupper som endast är geografiskt bundna till en plats och inte specifikt i grupper för de som är intresserade av de frågor som formuläret behandlar har dock förhoppningsvis hjälpt till att motverka denna begränsning och medverkat till att fler typer av människor i olika åldrar, kön och bakgrund har fått möjlighet att delta.

5.5 Etiska överväganden

I all typ av samhällsvetenskaplig forskning där människor är involverade utgör etiska överväganden en central del. I denna uppsats är etik mest relevant i förhållande till metoderna intervju och enkätstudie. Dokumenten som använts är tillgängliga för allmänheten, därmed finns där inte några relevanta etiska dilemma att ta ställning till. Det finns fyra forskningsetiska huvudprinciper som all samhällsforskning ska efterfölja för att forskningen ska anses vara etisk genomförd. Forskningen ska enligt dessa fyra principer genomföras på ett sätt som 1. skyddar deltagarnas intressen, 2. garanterar att deltagandet är frivilligt och baserat på informerat samtycke, 3. undviker falska förespeglningar och bedrivs med vetenskaplig integritet samt 4. följer den nationella lagstiftningen (Denscombe 2018).

Denna studie har genomförts i linje med de fyra etiska principerna. De personer som ställt upp på intervjuer och deltagit i enkätstudien har inte nämnts vid namn, arbetsbefattning eller andra uppgifter som gör att personerna kan identifieras och således går det heller inte att koppla

specifika personer till specifika svar i uppsatsen. Deltagarnas intressen har därmed skyddats och svaren har hanterats på ett konfidentiellt sätt. Vid både intervju och enkätstudie har det tydligt framgått att deltagandet är frivilligt och kan avbrytas när som helst. Därtill har deltagande personer också fått tydlig information om vad uppsatsen handlar om och i vilket syfte den genomförs. Detta för att personerna i fråga skulle kunna göra en bedömning om de ville delta eller ej samt för att visa öppenhet och undvika att ge falska förespeglningar av uppsatsen. Vid intervjun har även ett skriftligt samtycke signerats av både mig som forskare och personen som intervjuats. Varken i intervju eller enkätstudien har personliga eller känsliga ämnen tagits upp eller diskuterats och därför har heller ingen lagstiftning brutits. Det insamlade datamaterialet från intervjuer och enkätstudie har också hanterats och förvarats på ett etiskt sätt som inte bryter mot svensk lagstiftning.

Objektivitet är att sträva efter i studier, men är ofta omöjligt. Alla människor har någon form av förutfattade meningar eller partiskhet inom olika ämnen. Även om jag gått in i denna studie så objektivt jag kan, kommer det alltid finnas bias. Min förkunskap om förtätning och social hållbarhet kan ha påverkat min studie på så sätt att jag har hanterat och framställt begreppen på ett visst sätt, exempelvis varit positiv gällande förtätning i enkätstudien eller varit ledande i urvalet av personer som deltagit i studien eller i de svarsalternativ jag konstruerat till enkätstudien. Jag har försökt att gå in i studien med öppet sinne och inte vara vare sig positiv eller negativ till koncepten som uppsatsen behandlar. Genom att vara medveten om mina egna bias har jag också aktivt försökt att hantera dem för att på så sätt fatta mer objektiva beslut och få en objektiv förståelse.

5.6 Sammanfattning

För att få en högre grad av tillförlitlighet i det datamaterial som samlats in har en metodtriangulering bestående av dokumentanalys, intervju och enkätstudie använts i denna forskning. De tre metoderna och dess insamlade material har var för sig och tillsammans legat till grund för analys som skapat förutsättningar för att uppsatsens syfte och frågeställningar i senare kapitel kan besvaras. För att skydda de människor som deltagit under uppsatsens datainsamling, främst genom att delta i enkätstudien men också den person som deltog i intervjun, har etiska ställningstaganden gjorts, samtidigt som medvetenheten om eget jäv har uppmärksamats och motarbetas aktivt i processen.

6. Resultat och analys

Denna del av uppsatsen presenterar ett urval av resultaten från dokumentanalyser, intervju och enkätstudien. Med tanke på omfattningen av studien har en del intressanta resultat fått uteslutas, vilka kan delges läsaren om efterfrågan finns. Kapitlet är uppdelat i underkapitel som speglar de största trenderna i datamaterialet. Det innebär att Lunds kommuns alla sfärers inställning till förtätning presenteras först för att sedan gå över i ett underkapitel om drivande aktörer. Därefter följer ett underkapitel där kommunens arbete med social hållbarhet i förtätningsstrategin presenteras och analyseras. Slutligen presenteras ett underkapitel om uppfattningen av social hållbarhet och ett om förändringar. Redogörelsen av resultaten kommer allt eftersom integreras med analyser i ljuset av det teoretiska ramverket för att få en tydlig röd tråd genom kapitlet och därmed underlätta för läsaren. För att inte skapa förvirring kring vad som är resultat och vad som är analys har tydligheten kring vilka delar som kommer från vilken metod samt källhantering varit särskilt viktigt genom detta kapitel.

6.1 Förtätning som bärande strategi i Lunds kommun

Att kommunen valt att gå på förtätningsspåret för sin nya reviderade översiktsplan var inte ett självklart val och två andra strategier har också utretts som alternativa förslag till kommunens framtida utveckling och markanvändning. Ett förslag följde direktivet om att utbyggnaden ska flyttas österut inom kommunen och det andra att förlänga den gällande översiktsplanens markbehov till år 2050 i stället för dagens planhorisont som sträcker sig till år 2040. Det var det tredje alternativet, en stor del förtätning i stads- och landsbygdsutvecklingen som blev den strategi som gick vinnande ur avvägningen och kan därmed antas vara den strategi som är den med störst potential att nå flest av kommunens mål (Lunds kommun 2024b). Förtätning kan därför antas vara en bärande strategi i kommunen vad gäller markanvändning eftersom kommunen i den nya översiktsplanen (ibid.) har ett större fokus på förtätning än tidigare i historien och i den översiktsplan som gäller 2024 (Lunds kommun 2018).

Det har skett en tydlig förändring av strategi och praktik inom kommunen i hur planering och byggande sker. Förtätning är alltså ett nytt sätt att se på hur marken ska prioriteras, medan markanvändning som strategi för att styra mot ett mer hållbart samhälle är en äldre företeelse och ingen ny lösning. Därför är det svårt att se gränsen mellan “så som man alltid gjort” och omställning i denna (praktiska) sfären. Förtätning ersätter gamla ideal inom planeringen och hur marken ska användas, och bidrar till viss del att skapa ett mer resurseffektivt och hållbart

samhälle. Men systemet eller strategin i sig att ändra markprioriteringar och därmed också anamma trender kommer inte att bli förändrat eller omställt. När det kommer nya trender som säger sig vara gynnsamma för olika ändamål kommer dessa med stor sannolikhet anammas som en ny teknisk lösning och anpassning till de problem som råder. För att en lösning som på sikt förändrar samhället ska finnas krävs också förändringar i de två övriga sfärerna, det vill säga attitydförändringar i den praktiska sfären och förändringar i system och strukturer som möjliggör praktiska förändringar i den politiska sfären (O'Brien och Sygna 2013).

Intervjun med en expert med god kännedom om kommunens praktiska hållbarhetsarbete visar tydligt på mångfalden av förtättningsplaner då hen på frågan om vilka och hur många förtättningsplaner som pågår inom kommunen just nu, kort och gott svarade "*Jättemånga!*" (Intervjuperson 2024), med en vidare förklaring att framför allt omvandlingar av industriområden sker i större skala runt om på olika platser i kommunen, vilket är en typ av förtätning (ibid.). Detaljplanen som analyserats i denna uppsats, *Värmeväxlaren 3* (Lunds kommun 2024c), är ett praktexempel på ett av dessa projekt och är i sin natur en ren och skär "förtättningsplan" då dess syfte delvis är att "*möjliggöra för nya bostäder, centrum-, kultur- och kontorsverksamhet [och] mobilitetshus*" (ibid.:6) inom ett redan bebyggt område. När planer av detta slag finns i stor utsträckning i kommunens arbete kan antas att strategin med förtätning är en prioriterad och önskvärd riktning för kommunen. Översiktsplanen (Lunds kommun 2024b) stärker denna iakttagelse, att förtätning är en viktig strategi inom kommunen, då en av kommunens sex prioriterade inriktningar för arbetet med stads- och landsbygdsutveckling handlar om just förtätning. Den prioriterade inriktningen benämns som "*Lund växer genom förtätning i en resurseffektiv struktur.*" (ibid.:34). En möjlig anledning till att många planer där förtätning är den huvudsakliga strategin antas och genomförs beror på att attityderna och inställningen till förtätning i den personliga sfären, som diskuteras vidare i ett senare underkapitel, är positiv vilket påverkar vilken typ av lösningar och strategier som diskuteras och genomförs, om möjligt, i de övriga två sfärerna (O'Brien och Sygna 2013).

Genom den tematiska innehållsanalysen av de tre planeringsdokumenten; Lunds kommuns översiktsplan (Lunds kommun 2024b), Utbyggnadsplan 2030 (Lunds kommun 2022) samt Detaljplan *Värmeväxlaren 3* (Lunds kommun 2024c), har några olika kategorier identifierats som uppvisar att kommunens diskussion kring förtätning främst är centrerad kring tre teman: (1) förtätning och jordbruksmark, (2) förtätningens positiva effekter samt (3) förtätningens negativa effekter. Sammanlagt förekommer bokstavskombinationen *förtät** nästan 300

gångar i de tre dokumenten; det nämns mest frekvent i översiktsplanen och minst i detaljplanen. Det första temat, som är jordbruksmarken, som framställs som den drivande faktorn i att förtäta staden (Lunds kommun 2024b:7, 11, 306, 308, 364; 2022:4, 10). Innehållsanalysen visade att förtätning och bevarande av jordbruksmark ofta benämns tillsammans vilket inte är så märkvärdigt utan ganska väntat då det av intervjun också framkom att den största anledningen till att förtätning valts som den främsta utvecklingsstrategin är jordbruksmarkens höga värde för kommunen: *“I Lunds kommun så är ju jordbruksmarken en väldigt drivande faktor i vår planering och det är väl en av de drivande faktorerna till att vi arbetar med förtätning i stor utsträckning.”* (Intervjuperson 2024). Det andra temat är förtätningens positiva effekter för samhället, som i sin tur kan delas upp i ett par underrubriker:

- Förtätning bidrar till bättre tillgång, möjligheter och närhet till bland annat service såsom skola, handel och sjukvård samt kollektivtrafik (Lunds kommun 2024b:34, 83, 395, 396, 665, 672; Lunds kommun 2022:24).
- Förtätningen bidrar också till ett högre resursutnyttjande av befintliga strukturer och en högre effektivitet (Lunds kommun 2024b:174, 395, 458, 470; Lunds kommun 2022:10).

Det tredje och sista temat är förtätningens utmaningar, som också kan delas in i två underrubriker:

- Utmaningen att ta hänsyn till naturens krafter såsom skyfall samt vatten- och masshantering och förorenade områden i förtätningen (Lunds kommun 2024b:102, 125, 185-188, 225, 248-252, 439, 449, 464, 516, 523, 547, 549, 679).
- Utmaningen att säkerställa att gröna värden och kulturmiljöer inte försvinner i förtätningsprocessen (Lunds kommun 2024b:50, 52, 84, 90, 186, 213, 221, 326, 338, 340, 346, 407, 415, 482, 680; Lunds kommun 2024c:14).

Detta kan tolkas, med stöd i det teoretiska ramverket som menar att social hållbarhet kan delas upp i två dimensioner, att Lunds kommun främst fokuserar på att möta aspekterna som ingår i den första dimensionen, alltså tillgänglighet och närhet till olika funktioner, i sitt arbete med förtätning (Bramley m fl 2009). Vidare tolkar jag resultatet av innehållsanalysen och intervjun som att förtätning är en högt prioriterad strategi inom kommunen som används flitigt som ett konkret verktyg i den praktiska sfären för att staden bland annat ska bli mer resurseffektiv och tillgänglig, och därmed mer hållbar. Förtätning kan därför ses som en konkret och praktisk lösning eller innovation inom den praktiska sfären som har en direkt

påverkan på samhället som kan observeras. Det är en förändring av hur mark inom kommunen ska användas och prioriteras för att bland annat nå en högre grad av hållbarhet (O'Brien och Sygna 2013). Här är det framförallt den ekologiska hållbarheten som kommunen betonar blir bättre av förtätning: *“Den täta strukturen skapar förutsättningar för en hållbar mobilitet”* (Lunds kommun 2024b:4). Eftersom en större andel hållbara transporter ska bidra till att fler väljer att gå, cykla eller åka kollektivt som i sin tur ska minska utsläppen från bilar (ibid.).

Förtätning blir prioriterat i Lunds kommun eftersom stort fokus ofta ligger på den praktiska sfären och de tekniska lösningar som skapas för anpassning till klimatförändringarna som är grunden för varför strategier och attityder från grunden behöver förändras (O'Brien och Sygna 2013). Däremot blir dessa lösningar som sker i den praktiska sfären inte alltid de som uppnår önskvärda resultat, vilket tydligt också framgår av innehållsanalysen. Den visar att en stor del av gångerna som förtätning benämndes gjordes det i samband med en utmaning som följer förtättningsstrategin, alltså en icke önskvärd konsekvens eller effekt av förtätningen som måste tas hänsyn till.

6.2 Drivande aktörer

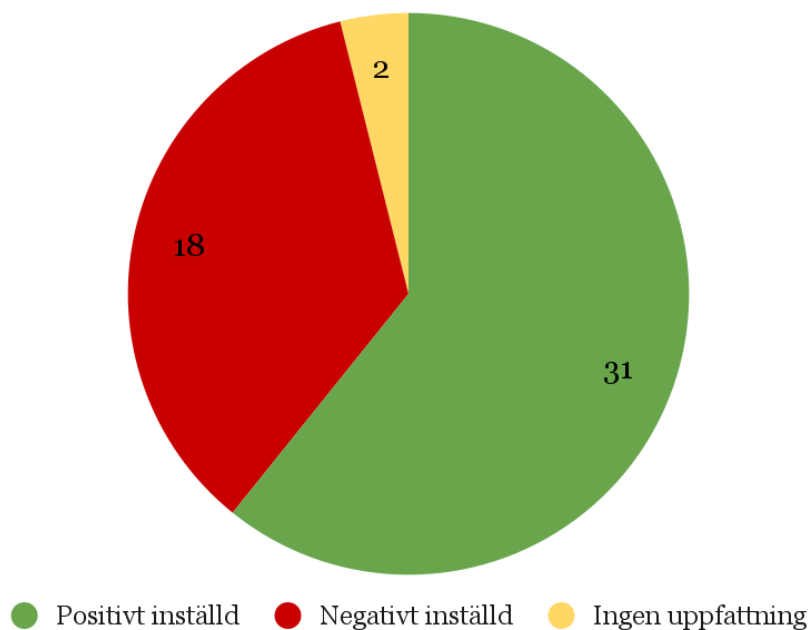
Att kommunen har stor tilltro till förtättningsstrategin är tydligt, vad som däremot inte framkommer lika tydligt i dokumenten är vilka aktörer som är drivande i frågan om att förtätning bör prioriteras. I både översiktsplanen och utbyggnadsplanen framgår kort att det är politiken som driver förtättningsstrategin hårt; i utbyggnadsplanen står det till exempel: *“Planen tar utgångspunkt i ett politiskt direktiv för arbetet, en övergripande utvecklingsinriktning mot förtätning och bevarande av jordbruksmark.”* (Lunds kommun 2022:5). Under intervjun bekräftas detta då svaret på frågan om vilka aktörer som medverkar i diskussionerna kring förtätning i Lunds kommun svarar respondenten att: *“Det kommer ju mycket från dem [politiken], att vi ska förtäta för att spara jordbruksmark. Det är ju politiska ambitioner.”* (Intervjuperson 2024). Med stöd i det teoretiska ramverket som menar att den politiska sfären definierar de möjligheter under vilka praktiska förändringar kan ske, kan det därför antas att förtätning är en strategi som framför allt drivs metodiskt från politikens håll för att den ska bidra till att skapa en förändring i hur marken används som i sin tur har slutmålet att Lund ska bli en mer hållbar stad som samtidigt skonar sin jordbruksmark från bebyggelse (O'Brien och Sygna 2013).

Intervjun visar däremot också att det är individer i kommunen såsom markägare och exploatörer som driver förtätningen; de vill helt enkelt bebygga sina tomter för att tjäna pengar (Intervjuperson 2024). Detta stärks av enkätstudien som också visade att Lundaborna också är en grupp som kan ses som drivande i förtätningsfrågan. En majoritet av dem som svarat, drygt 80% av respondenterna, har hört begreppet förtätning i samband med stadsutveckling sedan tidigare, vilket visar på att 'förtätning' är ett begrepp som många kommit i kontakt med tidigare. Av de respondenter som svarat att de sedan tidigare hört begreppet förtätning i relation till stadsutveckling ansåg drygt 60% att förtätning är en bra strategi och som man har en positiv inställning till (figur 3). Attityden kring förtätning kan därmed ses som god, vilket gör att denna strategi också blir prioriterad i den politiska och praktiska sfären, alltså i linje med det teoretiska ramverket (O'Brien och Sygna 2013), något som ses tydligt i Lunds kommun där förtätningsstrategin är högt prioriterad.

Vad är din generella uppfattning om förtätning som en stadsutvecklingsstrategi?

Antal respondenter: 51

Figur 3. Generell uppfattning av förtätning som stadsutvecklingsstrategi bland de respondenter som hört begreppet tidigare. Källa: Eget arbete.

Resultaten visar att det framför allt är invånare (den personliga sfären) och politiken (den politiska sfären) som är de drivande aktörerna i diskussionerna kring förtätning, vilket leder till att den praktiska sfären, som är sfären där utfallen sker, kommer prioritera förtätning som utvecklingsstrategi (O'Brien och Sygna 2013). Vad som kan och har uppstått i Lunds kommun i en situation som denna, när den praktiska sfären och inre cirkeln i ramverket inte tas hänsyn till, är att lösningarna som presenteras från invånarna och politiken blir oproportionerligt fokuserade på abstrakta ideal och mål som blir svåra att genomföra i praktiken (ibid.). I intervjun med personen med god kännedom om kommunens praktiska hållbarhetsarbete framkom nämligen att förtätning är en lösning som är oerhört svår att genomföra då det finns många aspekter att ta hänsyn till gentemot om man hade byggt på jordbruksmark:

“och alltså man ska ju inte underskatta hur svårt det är med förtätningen. Den är mycket, mycket svårare än att bygga nya områden på jordbruksmark eller vad man nu har för mark. Det är utmanande att lösa förtätningen och alla de aspekter som måste lösas.” (Intervjuperson 2024).

Det är inom kommunens egen verksamhet som den största skepsisen finns enligt intervjupersonen (2024), då bland annat Miljöförvaltningen är skeptiska till förtätning. Det beror på att förtätningsstrategin kommer med många svårhanterliga och komplexa frågor och aspekter kopplat till miljön såsom buller och luftkvalitet. Förtätning kan alltså ses som en abstrakt idé eller “önsketänk” från framför allt politiker och invånare som inte tänker på att ta hänsyn till att praktiskt genomförande kan vara väldigt svårt. Därför är det av stor vikt att identifiera kopplingarna mellan alla tre sfärer och de förändringar som sker inom dem för att utgången och utfallet i praktiken ska bli så bra som möjligt (O'Brien och Sygna 2013).

6.3 Social hållbarhet i förtätningsstrategin

Som klargjorts tidigare i uppsatsen, är begreppet *social hållbarhet* ett splittrat koncept utan en universell definition och som kan tolkas på olika sätt av olika personer och grupper i olika sammanhang. Även denna studie har visat att så är fallet. Lunds kommun gör ett försök att definiera social hållbarhet: *“Ett socialt hållbart Lund syftar till att skapa jämlika livsvillkor och förverkliga mänskliga rättigheter för alla som bor och verkar i Lund – Ett Lund för alla”* (Lunds kommun 2024b:10) och vidare ska den fysiska planeringen skapa förutsättningar för *“jämlika, trygga och attraktiva livsmiljöer bland annat genom att säkerställa en mer jämlik och jämställd tillgång till service, grön- och friluftsområden, gång- och cykelvägar;*

kollektivtrafik och idrottsanläggningar” (ibid.:10). Detta kan med hjälp av studiens teoretiska ramverk (Bramley m fl 2009) tolkas som att dimension 1, social jämlikhet med fokus på tillgänglighet och möjlighet, är den definition som Lunds kommun använder för att beskriva vad social hållbarhet är. Att säkerställa att den sociala hållbarheten efterföljs i praktiken och i den fysiska planeringen är däremot en svår och komplex uppgift där det är omöjligt att tillgodose allas behov och uppfattningar. Intervjupersonen (2024) menar att många av dem som jobbar med planering på olika sätt, exempelvis arkitekter och planerare av olika slag, i grunden är skolade att arbeta med olika aspekter som innefattas i begreppet social hållbarhet:

“I deras [planerarens/arkitektens] arbete så ingår det att jobba med social hållbarhet även om de inte sätter det epitetet på det eller det namnet, så att de jobbar ju för goda boendemiljöer och för bra parkmiljöer och har ju massa saker med sig i sin profession som styr mot det.” (Intervjuperson 2024)

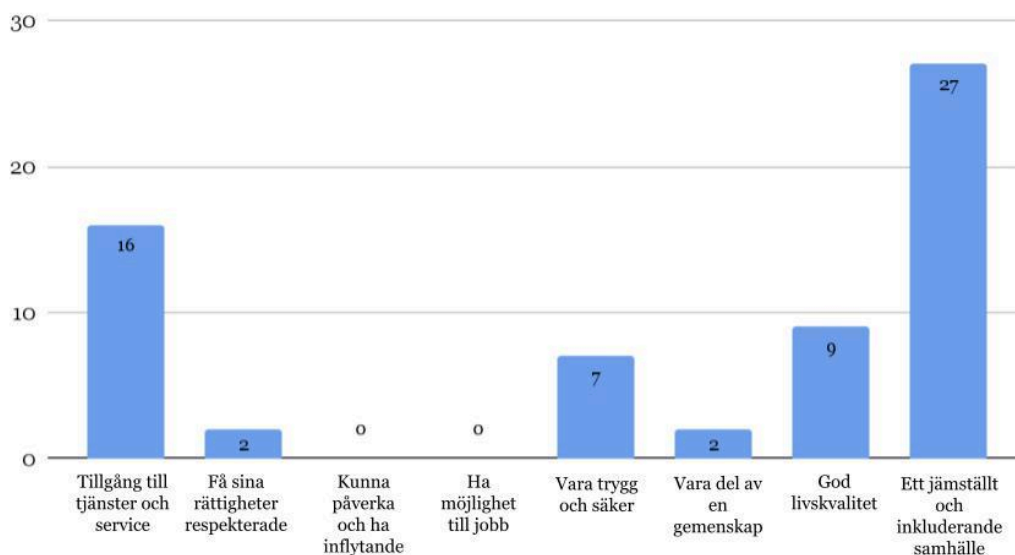
Däremot finns det idag inga specifika riktlinjer eller policys att följa för att uppmärksamma social hållbarhet genom hela planprocessen inom kommunen; *“Vi har inget tydligt dokument som följer med planprocessen kring social hållbarhet.”* (Intervjuperson 2024). Däremot finns det andra, både lagstiftade och frivilliga, riktlinjer att följa för att på bästa sätt säkerställa den sociala hållbarheten i utvecklingen (ibid.). Detta tyder på att det finns förbättringsmöjligheter och rum för förändring i den praktiska sfären beträffande hur de sociala aspekterna säkerställs i den fysiska planeringen inom Lunds kommun (O’Brien och Sygna 2013).

Kommunen jobbar dock mycket med att försöka inkludera social hållbarhet i större utsträckning än tidigare: *“numera finns en rubrik i detaljplanerna som heter social hållbarhet. Vi jobbar nog fortfarande med vad är det vi ska hantera där i den rubriken och hur följer vi upp det?”* (Intervjuperson 2024). Intervjupersonen berättar vidare att Göteborgs stad är ett exempel på en kommun där en mer strukturerad och fyrkantig process gällande hur man hanterar sociala värden arbetats fram, något som Lund bör titta på och själva implementera (ibid.). Därmed erkänns det att social hållbarhet varken beaktas eller följs upp på ett tillräckligt sätt inom kommunen som det ser ut idag, men med tydliga tecken på viljan att förbättra eftersom det numera diskuteras mer frekvent i alla planeringsfaser. För att nå förbättring nämner intervjupersonen frekvent under intervjuens gång tydlighet som ett nyckelbegrepp (ibid.).

6.4 Kollektiv uppfattning av social hållbarhet

Samtidigt som kommunen på många sätt försöker beakta sociala hållbarhetsaspekter i förtätningsprojekt har Lundaborna åsikter kring hur väl dessa faktiskt säkerställs i arbetet. Enkätstudien visar att social hållbarhet är ett välkänt begrepp för kommunens invånare där över 90% av respondenterna har hört talas om begreppet sedan tidigare. Även bland invånarna är social hållbarhet ett begrepp som uppfattas olika, men där ungefär 40% anser att social hållbarhet innebär "att samhället är jämställt och inkluderar alla". Cirka 25% anser däremot att social hållbarhet innebär "att ha tillgång till tjänster och service såsom skola, handel och sjukvård" (figur 4).

Vad innebär "social hållbarhet" för dig? (Ange den viktigaste)

Figur 4. Innebörden av social hållbarhet för enkätstudiens respondenter. Källa: Eget arbete.

Genom bivariata analyser har fler samband mellan de olika svaren kunnat dras än om resultaten endast lästs av. Till exempel visade det sig att så gott som alla respondenter som anser att social hållbarhet innebär "att ha tillgång till tjänster och service såsom skola, handel och sjukvård" också tycker att kommunen oftast eller alltid tar tillräcklig hänsyn till social hållbarhet (tabell 1) medan mindre än hälften av de som anser att social hållbarhet innebär "att samhället är jämställt och inkluderar alla" tycker att kommunen tar tillräcklig hänsyn till social hållbarhet (tabell 2). Över lag visar enkätstudien att över hälften av respondenterna anser att kommunen tar tillräcklig hänsyn till social hållbarhet, samtidigt som nästan 30% inte

har någon uppfattning i frågan. Sammanfattningsvis tyder detta på att kommunen beaktar social hållbarhet till viss del i sitt arbete, men enbart vissa aspekter av den. Det teoretiska ramverket delar upp social hållbarhet i två dimensioner (Bramley m fl 2009), en som benämns social jämlikhet och innefattar precis det som resultaten av enkätstudien visar, att störst fokus ligger på att möjliggöra för närhet och tillgänglighet till funktioner. Eftersom nästan alla respondenter med inställningen att social hållbarhet innebär “att ha tillgång till tjänster och service” anser att kommunen tar tillräcklig hänsyn till social hållbarhet blir det tydligt att det är dimension 1, social jämlikhet som prioriteras och främjas i arbetet med social hållbarhet i förtätning och inte den mer subjektiva dimension 2, samhällets hållbarhet.

Tabell 1. Respondenternas uppfattning om Lunds kommun tar tillräcklig hänsyn till social hållbarhet bland de som uppfattar social hållbarhet som “att ha tillgång till tjänster och service såsom skola, handel och sjukvård”. Källa: Eget arbete.

Ofta eller alltid	Ibland eller aldrig	Ingen uppfattning	Antal
15	0	1	16

Tabell 2. Respondenternas uppfattning om Lunds kommun tar tillräcklig hänsyn till social hållbarhet bland de som uppfattar social hållbarhet som “att samhället är jämställt och inkluderar alla”. Källa: Eget arbete.

Ofta eller alltid	Ibland eller aldrig	Ingen uppfattning	Antal
10	7	9	26

När de två begreppen *social hållbarhet* och *förtätning* sätts i relation till varandra är det ett splittrat resultat som framkommer av enkätstudien där ungefär lika många anser att förtätning kan bidra positivt som negativt till social hållbarhet. Beroende på hur personen i fråga ser på social hållbarhet är resultatet olika, där fler som anser att social hållbarhet innebär “att ha tillgång till tjänster och service” också tror att förtätning kan göra ett samhälle mer socialt hållbart än de som anser att social hållbarhet innebär “att samhället är jämställt och inkluderar alla” (*tabell 3 och 4*). Med stöd i det teoretiska ramverket, där social hållbarhet delas upp i olika dimensioner (Bramley m fl 2009), kan här också ses att social hållbarhet tolkas väldigt olika av olika personer vilket leder till att synen på hur den påverkas av förtätning också blir olika. Eftersom de som anser social hållbarhet innebära “att ha tillgång till tjänster och

service” är mer positiva till förtätning än de övriga kan också parallellt dras att dimension 1 är mest prioriterad och syns mest i förtättningsdiskussionen.

Tabell 3. Respondenternas uppfattning om förtätning kan bidra till att göra samhället mer socialt hållbart bland de som uppfattar social hållbarhet som “att ha tillgång till tjänster och service såsom skola, handel och sjukvård”. Källa: Eget arbete.

Ofta eller alltid	Ibland eller aldrig	Ingen uppfattning	Antal
9	3	4	16

Tabell 4. Respondenternas uppfattning om förtätning kan bidra till att göra samhället mer socialt hållbart bland de som uppfattar social hållbarhet som “att samhället är jämställt och inkluderar alla”. Källa: Eget arbete.

Ofta eller alltid	Ibland eller aldrig	Ingen uppfattning	Antal
11	10	5	26

6.5 Förbättringspunkter

Intervjupersonen poängterar gång på gång tydlighet som ett återkommande tema och som en viktig del i hur social hållbarhet ska uppmärksammas bättre i förtättningsarbetet. Otydligheten finns på många nivåer och intervjupersonen menar att det märks i bland annat hur social hållbarhet definieras, många använder otydliga begrepp och de blandas många olika begrepp som ibland är synonymer och ibland syftar på olika saker. I många fall används också flera begrepp som innefattas i social hållbarhet, men som kanske är på helt olika nivåer och då blir det också otydligt: “och det är ett problem i den sociala hållbarhetsvärlden som vi har sett, att man landar begrepp på väldigt olika nivåer, det gör att det blir väldigt otydligt.” (Intervjuperson 2024). Vidare ger intervjupersonen ett exempel på hur social hållbarhet och ekologisk hållbarhet är olika och att det är lättare att tillgodose och beakta de ekologiska värdena på en plats såsom krontäckningsgrad eller skyddande av olika arter då det finns en tydlig lagstiftning och miljö kvalitetsnormer. Om naturvärden störs behöver man exempelvis söka tillstånd. När det kommer till de sociala aspekterna är de mycket svårare att identifiera och strukturera än de ekologiska, vilket är en enorm utmaning. Genom ett projekt som

intervjupersonen deltar i, och per se inte är Lunds kommuns arbete med förtätning, försöker man hitta en bättre struktur för just detta:

“på den sociala sidan finns liksom inte den lagstiftningen, vilket gör att det blir riktigt strukturerat på samma sätt. Man tydliggör inte vilka värden som finns. Och det är mycket det vi försöker komma åt [...] att hitta en strukturerad och lite mer fyrkantig metod kanske för att förtydliga: Så här startar vi, vi tittar på de här faktorerna och de här värdena och vad finns på platsen och vilka människor berörs och vilka värden ser vi finns som riskerar att försvinna eller vilka värden vill vi tillföra?” (Intervjuperson 2024)

I enkätstudien fick respondenterna en öppen fråga gällande vad kommunen bör tänka på i sin förtättningsstrategi för att det inte ska störa det sociala välmåendet i samhället. Av de 63 enskilda svar som inkom i enkätstudien valde 33 av dessa att svara på denna sista frivilliga fråga. De tre största temana som fritextsvaren kan kategoriseras kring är att tillgängliggöra funktioner för alla samhällsgrupper, tillgodose transport och resande samt prioritera grönområden så att de inte försvinner när samhället förtätas. Precis som tidigare visar resultatet från enkäten att många fortsatt ser social hållbarhet som tillgänglighet och närhet då det är dessa värden som människor är måna om att spara i förtättningsprocessen.

6.6 Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan förtätning, efter avvägning mot två andra alternativ, ses som den bärande strategin för stads- och landsbygdsutveckling i Lunds kommun och en tydlig förändring gentemot tidigare ideal har skett i den praktiska sfären. Med stöd i Bramleys m fl uppdelning av begreppet social hållbarhet fokuserar Lunds kommuns främst på dimension 1 som innefattar tillgängligheten och möjligheter, något som Lundaborna i stor utsträckning tycker kommunen hanterar och beaktar på ett bra sätt i sitt arbete. Det är också invånarna, tillsammans med politiken som är de drivande aktörerna i förtättningsdiskussionen och praktiken, i form av kommunens förvaltningar, ser utmaningar med att implementera förtättningsstrategin. Av resultaten har det framkommit att definitionen av social hållbarhet ser olika ut för olika människor, där många fortsatt ser på begreppet som att ha tillgång till olika funktioner, vilket också gör att det som kommunen kan förbättra kopplat till social hållbarhet enligt invånarna handlar om att tillgodose transport och tillgängliggöra funktioner i förtättningsprocessen.

7. Diskussion

Detta kapitel fungerar som en fördjupning av föregående kapitel där utvalda resultat diskuteras vidare i relation till det teoretiska ramverket, men där också inslag av författarens egna tankar och idéer förekommer. Kapitlet är uppdelat i fyra underkapitel som är baserade på studiens forskningsfrågor i syfte att få en lättöverskådlig bild när studiens forskningsfrågor nu ska besvaras samt ett underkapitel för sammanfattning.

7.1 Förtätningdiskussionen

Lunds kommun har en tydlig och stark inriktning mot förtätning i sin planering vilket snabbt identifierats eftersom såväl resultaten från dokumentanalysen, intervjun som enkätstudien alla pekar i samma riktning vad gäller förtätning som en viktig del i kommunens stads- och landsbygdsutvecklingsarbete.

Resultatet visar att diskussionen kring förtätning är påtaglig i samhällets alla sfärer, i den personliga, politiska och praktiska. Diskussionen i den praktiska sfären kretsar kring positiva effekter av förtätning på främst den ekonomiska hållbarheten i och med resurseffektiviteten den medför samt för den sociala hållbarheten i och med tillgänglighets- och närhetsaspekterna, det vill säga ett stort fokus på dimension 1, social jämlikhet, av social hållbarhet (O'Brien och Sygna 2013; Bramley m fl 2009). Däremot ser den praktiska sfären också stora utmaningar med förtätningen som både intervjun och dokumentanalysen visade på, medan den politiska och personliga sfären inte ser begränsningarna lika tydligt. Därför blir förtätning ett önsketänk från de två yttre sfärerna som landar i att den praktiska sfären får svårt att genomföra strategin (O'Brien och Sygna 2013). Min hypotes om bandwagoneffekten inom kommunen, att de "hoppas på trender" oreflekterat och accepterar dem utan att ifrågasätta stämmer med andra ord inte fullt ut eftersom det finns delar av kommunen, främst den praktiska sfären, som är skeptiska och ifrågasättande till strategin och snarare är det politiker och privatpersoner som driver frågan framåt då de inte har lika stor kunskap om genomförandet.

7.2 Beaktning av social hållbarhet i förtätningen

I sina dokument adresserar Lunds kommun främst förtätning i relation till den första dimensionen av social hållbarhet, *social jämlikhet*, vilket innefattar koncepten tillgång och möjligheter (Bramley m fl 2009). Jag anser att en av de största anledningarna till att

förtättningsstrategin är så pass prioriterad inom Lunds kommun beror på de positiva effekterna som tätare strukturer har på tillgången och möjligheten till olika funktioner. Efter att ha presenterat de positiva effekterna av förtätning i sina dokument dras sedan den något förhastade slutsatsen att den sociala hållbarheten gynnas av en tätare struktur. Att dra den slutsatsen är inte felaktigt, men jag menar att sanningen är mycket mer komplex än vad kommunen får det att framstå. Tidigare forskning (Burton 2000; Shekfa och Galal Ahmed 2022; Berghauser Pont m fl 2021) visar att förtätning ger positiva effekter på tillgängligheten och möjligheterna för människor i de förtätade områdena, det vill säga gynnar den första dimensionen av social hållbarhet. Däremot visar samma forskning att den andra dimensionen som innefattar subjektiva upplevelser inte gynnas i samma utsträckning vid förtätning vilket gör att slutsatsen att förtätning är lika med social hållbar utveckling inte riktigt håller. Då resultatet visar att många människor fortsatt verkar se och uppfatta social hållbarhet som synonymt med tillgång, närhet och möjlighet till olika funktioner är detta också en del av svaret på varför också förtätning upplevs som positivt. Tidigare forskning stödjer tesen att de aspekterna blir bättre av förtätning. Logiskt är att ju tätare en stad är, desto närmre kommer det att bli till olika funktioner som måste byggas när många människor ska bo på samma plats. På grund av uppfattningen som en andel av befolkningen har av vad social hållbarhet innebär ses förtätning fortsatt som en positiv strategi. Jag anser att för att kunna förändra synen på förtätning krävs först att befolkningen upplyses om att social hållbarhet kan innebära mer än endast dimension 1, social jämlikhet. Detta kan leda till en förändring av den kollektiva och individuella attityden till förtätning som i sin tur kan påverka de andra två sfärerna att förändras, och på sikt rubba uppfattningen om förtätning som en praktisk genomförbar socialt hållbar utvecklingsstrategi (O'Brien och Sygna 2013).

En annan förklaring till varför en del människor upplever förtätning som en positiv strategi för social hållbarhet kan vara att den andel som tycker detta inte själva har blivit drabbade av de negativa aspekterna av förtätning, t.ex. fått ett nytt hus byggt utanför sitt fönster i sin nyköpta lägenhet där det tidigare fanns fin utsikt och därmed drabbats av nedgång i estetik och marknadsvärde. Det är lätt att påstå att en strategi eller riktning är positiv så länge en själv inte påverkas eller enbart får ta del av de positiva effekterna. Kan det vara så att den andel som ser förtätning som en negativ utvecklingsriktning är de som också får nya bostäder eller andra funktioner placerade eller byggda "i sin trädgård" eller de som tvingas flytta ur sina bostäder när nya byggs då de inte längre har råd att bo kvar när hyrorna höjs. När en själv blivit drabbad eller påverkad av förtätningens negativa effekter är det svårt att se några

fördelar med strategin, även om den bevisligen från forskningens håll har både för- och nackdelar. Eftersom en majoritet i den personliga sfären fortfarande tycker att förtätning är en bra strategi då de troligtvis inte själva blivit negativt drabbade av den kommer heller ingen förändring i inställning till strategin finnas och därmed kan förtätningen fortgå i den praktiska sfären utan tillräckligt motstånd för att politiken och praktiken ska ifrågasätta den (O'Brien och Sygna 2013).

7.3 Förändringar i förtätningstrategin

Jag anser att större fokus på den andra dimensionen av social hållbarhet, *samhällets hållbarhet*, behövs för att förtätningstrategin fortsatt ska kunna motiveras som en hållbar utvecklingsstrategi. Det är inom denna definition som flest personer inte anser att tillräcklig hänsyn tas i den fysiska planeringen. Här måste, som nämnt tidigare, definitionen av social hållbarhet bli tydligare och gemensam, både för invånare, men framför allt också inom arbetsgrupper och kommunen för att så många som möjligt ska kunna verka mot samma mål. Intervjupersonen poängterar gång på gång att det är just tydligheten som idag saknas för att den sociala hållbarheten inte ska försvinna på vägen från det strategiska arbetet till genomförande- och byggskedet. Enligt de Fine Licht och Folland (2019) finns det risker kopplade till att det saknas en generell förståelse eller gemensam definition av begreppet. Det finns en stor risk att starka aktörer och deras förslag och strategier, som politiken kan driva igenom, inte fullt ut är hållbara men i osäkerheten och oklarheten kring vad social hållbarhet faktiskt innefattar och betyder för olika grupper, kan dessa ändå drivas igenom med etiketten socialt hållbar utveckling (de Fine Licht och Folland 2019). Så trots att förtätning ses som en positiv strategi från en stor andel av befolkningen, är det ändå fortsatt ett mer politiskt verktyg som framhäver förtätning som en hållbar strategi för den fysiska planeringen på ett mer eller mindre "fult sätt" där alla inte är medvetna om de faktiska effekterna. Detta hänger ihop med att politiken ofta slipper undan att förklara sig från dessa när begreppen är diffusa och kan förstås och betyda olika i olika sammanhang.

Konceptet förtätning behöver, liksom konceptet social hållbarhet, också ifrågasättas och plockas isär för att alla ska landa i samma förståelse eller definition av vad förtätning faktiskt innebär. Det finns annars en risk att praktiken, politiken och invånarna i de olika sfärerna ser på fenomenet olika och har olika förhoppningar om vad strategin ska och kan erbjuda vilket kan leda till konflikter och misstro både mellan sfärerna, men också förhindra förändringar

inom sfärerna som i sin tur ger ringar på vattnet till de övriga sfärerna. Arbetet med förändring av hur kommunen jobbar med förtätning måste däremot börja redan i den personliga sfären med förändringar i attityder hos "vanliga människor". Om tillräckligt många i den personliga sfären börjar ifrågasätta förtätningens effekter på social hållbarhet i och med en tydligare definition av begreppet, kommer det till slut bidra till att arbetet i de övriga två sfärerna också måste förändras eftersom förändringar i attityder eller tro om något, har starka konsekvenser för de andra två sfärerna. Det är däremot inte lätt att fostra attitydförändringar; de måste komma utan att de blir påtvingade, men där kommunen ändå kan tyckas ha ett ansvar gentemot sina invånare genom att skapa en tydlig och gemensam bild av både förtätning och social hållbarhet som invånare sedan kan ta ställning till om de vill stötta eller inte (O'Brien och Sygna 2013).

Ett förslag som majoriteten av kommunens invånare antagligen inte hade varit beredda att stötta är om förtätningen skulle påverka specifika samhällsgrupper negativt. Något som Lundaborna var relativt överens om inom den personliga sfären var nämligen att förtätning inte får ske på bekostnad av specifika samhällsgrupper, framför allt att strategin inte enbart får genomföras för att gynna dem med gott om pengar. Med förtätning finns alltid en risk att grupper som redan har det svårt får det ännu svårare när fler bostäder i ett område driver upp priserna på de befintliga bostäderna så att invånare måste flytta. För att detta inte ska ske anser jag att kommunen behöver utvärdera sitt förtätningförslag för att ge alla människor mervärde av strategin.

7.4 Sammanfattning och framtida forskning

Förtätningssamtalerna är påtagliga i kommunens alla sfärer och i den praktiska sfären ser man både positiva effekter av förtätning på framförallt den ekonomiska hållbarheten med resurseffektivitet och den sociala hållbarheten i form av tillgänglighet, möjligheter och närhet. I den praktiska sfären finns också skepsis som saknas i de övriga två sfärerna vilket gör att hypotesen om att kommunen anammar trender oreflekterat delvis förkastas. Den sociala hållbarheten uppfattas, av såväl kommunens inriktning att döma som invånarnas tankar, som starkt förknippad med tillgänglighet, möjligheter och närhet, vilket också leder till att invånare anser att den sociala hållbarheten beaktas på ett bra sätt i kommunens arbete. Här anser jag att det saknas information om att social hållbarhet innefattar fler aspekter som skulle kunna förändra hur attityderna till förtätning och påverkan på den sociala hållbarheten ser ut.

Med detta i åtanke skulle vidare forskning förslagsvis kunna innebära att genomföra longitudinella studier, det vill säga att en undersökning sker över en viss tid där man följer upp och gör upprepade mätningar, för att på så sätt se om en attitydförändring i den personliga sfären skulle kunna uppstå vid en informationskampanj kring social hållbarhets definition och dimensioner. Longitudinella studier kan befästa eller bestrida de resultat som framkommit i denna studie, vilket hade varit intressant.

8. Slutsats

Denna uppsats har undersökt den aktuella förtätningsdiskussionen med Lunds kommun som exempel och hur den relaterar till begreppet och arbetet med social hållbarhet. Slutsatserna som kan dras från studien är att förtätning är en stads- och landsbygdsutvecklingsstrategi som är påtaglig i alla samhällets sfärer, vilket tyder på att det finns ett intresse och engagemang kring ämnet från såväl makthavare som "vanliga människor". Likaså är det en strategi som tydligt gynnar vissa delar och aspekter av hållbarhet, framför allt den ekonomiska hållbarheten då förtätning skapar en mer resurseffektiv stad som gör att befintliga strukturer kan användas i större utsträckning, vilket går i linje med vad tidigare forskning kommit fram till. Den sociala hållbarheten främjas delvis av förtätning, då främst dimension 1, social jämlikhet (Bramley m fl 2009), vilket är den del av begreppet som behandlar tillgänglighet och möjligheter snarare än de subjektiva uppfattningarna av den byggda miljön och egna boendet. Det är även denna definition, där tillgänglighet och möjligheter till funktioner och service som många människor förknippar med begreppet social hållbarhet, såväl "vanliga människor", makthavare som de som genomför och implementerar strategierna i praktiken. Invånarna, de som tillhör den personliga sfären, är delvis involverade i att driva frågan om förtätning framåt med mestadels positiv inställning till förtätningens effekter på samhället. Däremot är det också invånare som är den grupp i samhället som drabbas negativt av de effekter som förtätningen, enligt tidigare forskning, för med sig.

Bevisligen har förtätningstrategin haft övervägande positiva effekter för hållbarhet på andra platser där den implementerats, vilket gjort trenden populär även i Lund. Däremot är det viktigt att ställa sig frågan om trender över lag är något att anamma när det dessutom finns mycket forskning som motsäger sig de positiva effekterna trenden menar sig ha. Attoreflekterat anamma en trend från en annan kontext till den egna är inte att föredra eftersom trenden måste anpassas till den nya kontexten för att den fullt ut ska fungera och vara effektiv i ett nytt sammanhang. Detta är något som Lunds kommun måste jobba vidare med om olika trender ska fortsätta anammas inom samhällsplaneringen, men något som måste beaktas överallt där man överväger att förändra strategi och praktik utefter en trend. Utan beaktning i implementering av trender från regeringar och samhällen, kan de istället negativt påverka och hota möjligheterna till att nå de gemensamt satta hållbarhetsmålen i Agenda 2030.

Sammanfattningsvis kan ett tydligt bidrag till forskningen identifieras, nämligen vikten av begreppsdefinition. När människor i samhällets olika sfärer uppfattar begrepp som förtätning, men framförallt social hållbarhet, olika finns det ofta vissa aspekter eller värden som försvinner eller blir nedprioriterade, vilket leder till att de med makt kan genomföra förtätning och påstå att det är socialt hållbart eftersom den delen av begreppsdefinitionen som påverkas negativt har blivit bortprioriterad och “undagömd”. Utan universella definitioner, eller åtminstone tydliga definitioner för specifika kontexter, finns en risk att framförallt “vanliga människor” driver på en utveckling som verkar positiv för dem, men där dem i själva verket inte får ta del av hela definitionen och därmed inte hela sanning, och sedan blir dem som drabbas av de negativa konsekvenser utvecklingen för med sig.

Referenslista

- Boverket. (2016). *Rätt tätt - En idéskrift om förtätning av städer och orter*.
<https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2016/ratt-tatt-en-ideskraft-om-fortatning-av-stader-orter.pdf> (Hämtad 2024-04-10).
- Boverket. (2019). *Konsten att bygga en stad – svenska stadsplaner genom seklerna*.
<https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2019/konsten-att-bygga-en-stad-webb.pdf> (Hämtad 2024-04-12).
- Berghauer Pont, M., Haupt, P., Berg, P., Alstäde, V. och Heyman, A. (2021). Systematic review and comparison of densification effects and planning motivations. *Buildings and Cities*, 2(1): 378-401. <https://doi.org/10.5334/bc.125> (Hämtad 2024-04-05).
- Bramley, G., Dempsey, N., Power, S., Brown, C. och Watkins, D. (2009). Social Sustainability and Urban Form: Evidence from Five British Cities. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 41(9): 2125-2142. <https://doi.org/10.1068/a4184> (Hämtad 2024-04-05).
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 3. uppl. Stockholm: Liber AB.
- Burton, E. (2000). The Compact City: Just or Just Compact? A Preliminary Analysis. *Urban Studies*, 37(11): 1969–2006. <https://doi.org/10.1080/00420980050162184> (Hämtad 2024-04-05).
- de Fine Licht, K. och Folland, A. (2019). Defining “Social Sustainability”: Towards a Sustainable Solution to the Conceptual Confusion. *Etikk I Praksis - Nordic Journal of Applied Ethics*, 13(2): 21-39. <https://doi.org/10.5324/eip.v13i2.2913> (Hämtad 2024-04-15).
- Denscombe, M. (2018). *Forskningshandboken - För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 4. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Dianati, V. och Turcu, C. (2023). Place (un)making through soft urban densification: exploring local experiences of density and place attachment in Tehran. *International Journal of Urban Sustainable Development*, 15(1): 63–79.
<https://doi.org/10.1080/19463138.2023.2184825> (Hämtad 2024-04-05).
- Dugarova, E. och Gülasan, N. (2017). Six megatrends that could alter the course of sustainable development. *The Guardian*. 14 april. (Hämtad 2024-05-20).
- Egidius, H. (u.åa). Natur & Kulturs Psykologilexikon: trend.
<https://www.psykologiguide.se/psykologilexikon/?Lookup=trend> (Hämtad 2024-05-16).
- Egidius, H. (u.åb). Natur & Kulturs Psykologilexikon: bandwagoneffekt.
<https://www.psykologiguide.se/psykologilexikon/?Lookup=bandwagoneffekt> (Hämtad 2024-05-19).
- Enkätfabriken. (2020). Att fråga och få svar - så optimerar du ditt frågeunderlag i enkätundersökningar.
- Gebalska, B. A. (2017). Using Global Trends as Catalysts for City Transition. *Procedia Engineering*, 198: 600-611. <https://doi.org/10.1016/j.proeng.2017.07.114> (Hämtad 2024-04-16).

- Guba, E. G. och Lincoln, Y. S. (1994). Competing paradigms in qualitative research. I Denzin, N. K. och Lincoln, Y. S. (red.). *Handbook of qualitative research*. Sage Publications, Inc. s. 105–117.
https://docdrop.org/static/drop-pdf/Guba-Lincoln-1994-Competing-paradigms-in-qualitative-research-yTW7F_ocr.pdf (Hämtad 2024-04-10).
- Larsson, M. (2023). Grannar tar strid mot förtätning: "Allt blir förstört". *Hallandsposten*. 16 oktober. s. 6-7. (Hämtad 2024-05-12).
- Hemström, K. och Palmer, H. (2019). On participatory research, knowledge integration and societal transformation. I Dymitrow, M. och Ingelhag, K. (red.). *Anatomy of a 21st-century sustainability project: The untold stories*. Göteborg: Mistra Urban Futures. s. 29-37. https://research.chalmers.se/publication/517468/file/517468_Fulltext.pdf.
- Kenworthy, J. (2021). Urban Structure and Its Impact on Mobility Patterns: Reducing Automobile Dependence Through Polycentrism. I *The Palgrave Encyclopedia of Urban and Regional Futures*. Palgrave Macmillan, Cham.
https://doi.org/10.1007/978-3-030-51812-7_167-1 (Hämtad 2024-04-17).
- Klasander, A. (2024). Epoker och ideal - Stadsbyggandets former i Sverige sedan 1900-talet. I Stigsdotter, C, Boverket. (red). *Den byggda formens betydelse – Kunskap från forskning*. Boverket.
<https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2024/den-byggda-formens-betydelse---kunskap-fran-forskning.pdf> (Hämtad 2024-04-12).
- Kruse, F. (2021). Här ska 210 lägenheter byggas - trots grannarnas protester. *Göteborgs-Posten*. 22 mars.
<https://www.gp.se/nyheter/goteborg/har-ska-210-lagenheter-byggas-trots-grannarnas-protester.9255cbb8-68e1-47e3-be1e-79fea856c344> (Hämtad 2024-05-12).
- Li, B., Chen, D., Wu, S., Zhou, S., Wang, T. och Chen, H. (2016). Spatio-temporal assessment of urbanization impacts on ecosystem services: Case study of Nanjing city, China. *Ecological Indicators*, 71: 416–427. <https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2016.07.017> (Hämtad 2024-04-29).
- Lunds kommun. (2018). *Lunds kommuns översiktsplan*.
<https://lundskommun.maps.arcgis.com/apps/MapSeries/index.html?appid=ac1324c0e56a4729a5bb8143ff9c3d3c>.
- Lunds kommun. (2021). *LundaEko - Lunds kommuns program för ekologisk hållbar utveckling 2021–2030*.
<https://lund.se/download/18.2899fac318093d2b72817dd7/1680612611704/Lunds%20kommuns%20program%20f%C3%B6r%20ekologisk%20h%C3%A5llbar%20utveckling%202021-2030.pdf> (Hämtad 2024-05-13).
- Lunds kommun. (2022). *Utbyggnadsplan 2030*.
<https://lund.se/download/18.73cc6d0e182e931099616ae1/1663664773191/Utbyggnadsplan%202030.pdf>
- Lunds kommun. (2023a). *Mål: klimat och energi*.
<https://lund.se/kommun-och-politik/hallbara-lund/ekologisk-hallbarhet/mal-klimat-och-energi>(Hämtad 2024-05-13).

- Lunds kommun. (2023b). *Hållbarhetsredovisning 2023*.
<https://lund.se/download/18.57eb8af218ecba3f3b1192c7/1713942610560/Bilaga%20%20Ha%CC%8Allbarhetsredovisning%202023.pdf> (Hämtad 2024-05-13).
- Lunds kommun. (2024a). *Lund i siffror*.
<https://lund.se/kommun-och-politik/fakta-om-lund/lund-i-siffror> (Hämtad 2024-04-10).
- Lunds kommun. (2024b). *Lunds kommuns översiktsplan*.
<https://experience.arcgis.com/experience/d15d7f2edcba444084631a591afb42f1/page/V%C3%A4lkommen/>.
- Lunds kommun. (2024c). *Planbeskrivning detaljplan för Värmeväxlaren 3 m.fl. i Lund*.
<https://lund.se/download/18.3fa94b2f18e5f832b602657e/1713266723958/Planbeskrivning%20V%C3%A4rmev%C3%A4xlaren%20%202024-04-09.pdf>.
- Lunds kommun. (u.å). *Lunds kommuns program för social hållbarhet 2020-2030*.
<https://lund.se/download/18.77144e217f44986c4d23b23/1649256049528/Lunds%20kommuns%20program%20f%C3%B6r%20social%20h%C3%A5llbarhet%202020-2030.pdf> (Hämtad 2024-05-13).
- Martino, N., Girling, C. och Lu, Y. (2021). Urban form and livability: socioeconomic and built environment indicators. *Buildings and Cities*, 2(1): 220–243.
<https://doi.org/10.5334/bc.82>. (Hämtad 2024-04-05).
- Mouratidis, K. (2018). Built environment and social well-being: How does urban form affect social life and personal relationships?. *Cities*, 74: 7-20.
<https://doi.org/10.1016/j.cities.2017.10.020> (Hämtad 2024-04-15).
- Nationalencyklopedin. (2024). *trend*.
<http://www-ne-se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/trend>. (Hämtad 2024-04-29).
- O'Brien, K. och Sygna, L. (2013). Responding to Climate Change: The Three Spheres of Transformation. Proceedings of Transformation in Changing Climate International Conference, Oslo 19-21 Juni. [Responding to Climate Change: The Three Spheres of Transformation1](#) (Hämtad 2024-04-10).
- Raymond, M. (2019). *The Trend Forecaster's Handbook*. 2. uppl. London: Laurence King Publishing.
- Region Skåne (2013). *Tätare Skåne*.
<https://utveckling.skane.se/siteassets/publikationer/temapm---tatare-skane.pdf> (Hämtad 2024-05-19)
- Renne, J., Hamidi, S. och Ewing, R. (2016). Transit commuting, the network accessibility effect, and the built environment in station areas across the United States. *Research in Transportation Economics*, 60: 35-43. <https://doi.org/10.1016/j.retrec.2017.02.003> (Hämtad 2024-04-07)
- Rittel, H. W. J. och Webber, M. M. (1973). Dilemmas in a general theory of planning. *Policy Sciences*, 4(2): 155-169. <https://doi.org/10.1007/BF01405730> (Hämtad 2024-05-21).
- Sandberg, E. (2018). Boende negativa till förtätning. *Skånska Dagbladet*. 27 augusti.
<https://www.skd.se/2018-08-27/boende-negativa-till-fortatning>. (Hämtad 2024-05-12).
- SCB. (2022). *Tätorter i Sverige*.
<https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/miljo/tatorter-i-sverige/> (Hämtad 2024-04-10).

- SCB. (2023). *Folkmängd 31 december 2023: Befolkningsförändringar 1 januari - 31 december 2023*.
<https://experience.arcgis.com/experience/1f80acd70e96479888798fe9c3383ae3>
 (Hämtad 2024-05-19).
- Sharma, M. (2007). Personal to planetary transformation. *Kosmos Journal*.
<https://kosmosjournal.org/wp-content/article-pdfs/personal-to-planetary-transformation.pdf> (Hämtad 2024-05-20).
- Stadsbyggnadskontoret i Lund. (2017). *Tidslinje - Lund växer*. [BILD] I Kulturportal Lund.
<https://kulturportallund.se/category/historia/tidslinjer-historia/lund-vaxer/> (Hämtad 2024-04-10).
- Ståhle, A. (2008). Compact sprawl: Exploring public open space and contradictions in urban density. Doktorsavhandling, Kungliga Tekniska Högskolan (KTH).
<https://kth.diva-portal.org/smash/get/diva2:37326/FULLTEXT01.pdf> (Hämtad 2024-04-29)
- Shekfa, L. och Galal Ahmed, K. (2022). The Other Side of the Urban Densification ‘Coin’: Impacts on Social Sustainability in Redeveloped Urban Sprawled Communities in United Arab Emirates. *Future Cities and Environment*, 8(1): 11, 1–19.
<https://doi.org/10.5334/fce.155> (Hämtad 2024-04-05).
- Shirazi, M. R., Keivani, R., Brownill, S. och Butina Watson, G. (2020). Promoting Social Sustainability of Urban Neighbourhoods: The Case of Bethnal Green, London. *International Journal of Urban and Regional Research*, 46(3): 441–465.
<https://doi.org/10.1111/1468-2427.12946> (Hämtad 2024-04-15).
- Shirazi, M. R. och Keivani, R. (2017). Critical reflections on the theory and practice of social sustainability in the built environment – a meta-analysis. *Local Environment*, 22(12): 1526–1545. <https://doi.org/10.1080/13549839.2017.1379476> (Hämtad 2024-04-16).
- Skrede, J., och Andersen, B. (2022). The emotional element of urban densification. *Local Environment*, 27(2): 251–263. <https://doi.org/10.1080/13549839.2022.2034769> (Hämtad 2024-04-05).
- Środa-Murawska, S., Grzelak-Kostulska, E. och Dąbrowski, L. S. (2019). The phenomenon of trend in project-making: Contemporary perspectives. I Dymitrow, M. och Ingelhart, K. (red.). *Anatomy of a 21st-century sustainability project: The untold stories*. Göteborg: Mistra Urban Futures, s. 63-70.
https://research.chalmers.se/publication/517468/file/517468_Fulltext.pdf
- Sundén, I. (2023). Grannar säger nej till byggplaner för Varnhem. *Skaraborgs Läns Tidning*. 12 juni. s. 4-5. (Hämtad 2024-05-12).
- Svenska FN-förbundet. (u.å). Globala målen för hållbar utveckling.
<https://fn.se/globala-malen-for-hallbar-utveckling/> (Hämtad 2024-05-16).
- UNDP. (u.å). *Om globala målen*. <https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/> (Hämtad 2024-05-13).
- World Commission on Environment and Development. (1987). *Our common future*.
<http://www.un-documents.net/ocf-ov.htm#1.2> (Hämtad 2024-05-12).

Figur- och tabellförteckning

Figurer

<i>Figur 1.</i> Tidslinje över Lunds bebyggelseutveckling.	9
<i>Figur 2.</i> Ramverket om de tre sfärerna; praktisk, politisk och personlig sfär.	17
<i>Figur 3.</i> Generell uppfattning av förtätning som stadsutvecklingsstrategi bland de respondenter som hört begreppet tidigare.	33
<i>Figur 4.</i> Innebörden av social hållbarhet för enkätstudiens respondenter.	36

Tabeller

<i>Tabell 1.</i> Uppfattning om Lunds kommun tar tillräcklig hänsyn till social hållbarhet.	37
<i>Tabell 2.</i> Uppfattning om Lunds kommun tar tillräcklig hänsyn till social hållbarhet.	37
<i>Tabell 3.</i> Uppfattning om förtätning kan bidra till att göra samhället mer socialt hållbart.	38
<i>Tabell 4.</i> Uppfattning om förtätning kan bidra till att göra samhället mer socialt hållbart.	38

Bilagor

Bilaga 1. De kategorier som framkom av den öppna kodningen av dokumenten.

Röd - Människors hälsa påverkas negativt

Grön - Drivande/positiva faktorer för förtätning

Blå - Förtätning som inte handlar om bostäder

Gul - Tillgång/närhet till service och kollektivtrafik/resurseffektivt

Lila - Utmaningar för förtätningen

Rosa - Gröna miljöer

Ljusblå - Naturliga system måste tas hänsyn till/riksintressen

Orange - Kulturmiljö

Bilaga 2. Intervjuguide med diskussionspunkter och stödfrågor i den ordning som de diskuterades under intervjun.

1. Hur diskuteras och prioriteras stadsutvecklingsstrategier inom kommunen?
  - a. Hur har det fungerat i praktiken?
  - b. Hade man kunnat göra annorlunda?
  - c. Vad tycker du om det?
  - d. Hade du prioriterat annorlunda?
2. Finns det specifika riktlinjer för att säkerställa att hänsyn tas till social hållbarhet vid förtätning?
  - a. Vem har tagit fram dem?
  - b. Följs det, tycker du?
  - c. Är det rimliga riktlinjer?
  - d. Hade du velat förändra något?
  - e. Om det inte finns hade det behövts?
  - f. Vad skulle behöva ingå då?
3. Hur tas sociala hållbarhetsaspekter i beaktande i planerings- och beslutsprocessen kring förtätning?
  - a. Finns det någon som ser till att de tas i beaktande genom hela samhällsbyggnadsprocessen?
  - b. Brukar social hållbarhet ha tendenser att försvinna i något speciellt skede?
  - c. Tas dessa aspekter i beaktning tillräckligt mycket tycker du?
4. Vilka utmaningar finns när det gäller att integrera sociala hållbarhetsaspekter i arbetet med förtätning?
  - a. Blir andra hållbarhetsaspekter mer prioriterade?
  - b. Saknas det resurser?

- c. Hur kan man följa det från strategi till spadtag? Så att inget försvinner på vägen?
5. Finns det några områden där det finns motsättningar mellan förtättningsdiskussionen i kommunen och målen för social hållbarhet?
  - a. Varför är det så?
  - b. Vad kan man göra åt dessa?
  - c. Vad gör ni för att minska/få bort dessa?
6. Vilka planer för förtätning pågår för närvarande inom kommunen?
  - a. Har allt gått som man tänkt sig i dessa planer än så länge?
  - b. Har det uppstått några problem med dessa planer?
  - c. Har politik/medborgare haft åsikter?
7. Vilka intressenter och aktörer är involverade i diskussionen om förtätning, både internt inom kommunen och externt?
  - a. Vilka är drivande?
  - b. Finns det några som är mer skeptiska än andra?

Bilaga 3. Frågor och svarsalternativ i frågeformuläret.

Social hållbarhet och förtätning

Detta är ett frågeformulär med syfte att samla in information om den kollektiva attityden, uppfattningen och sambanden mellan förtätning och social hållbarhet i Lund. Svaren kommer att användas i en kandidatuppsats och raderas direkt när uppsatsen färdigställts. Inga personuppgifter samlas in och medverkan är helt frivillig.

1. Bor du i Lunds kommun?
  - Ja
  - Nej
2. Har du hört talas om förtätning i samband med stadsutveckling tidigare?
  - Ja
  - Nej
3. Vad är din generella uppfattning om förtätning som en stadsutvecklingsstrategi?
  - Mycket positiv
  - Ganska positiv
  - Ganska negativ
  - Mycket negativ
  - Ingen uppfattning
4. Har du hört talas om begreppet "social hållbarhet" tidigare?
  - Ja

- Nej

5. Vad innebär "social hållbarhet" för dig? (Ange den viktigaste)

- Att ha tillgång till tjänster och service såsom skola, handel och sjukvård
- Att få sina rättigheter respekterade
- Att kunna påverka och ha inflytande
- Att det finns möjlighet till jobb
- Att vara trygg och säker
- Att vara en del av en gemenskap
- Att ha en god livskvalitet
- Att samhället är jämställt och inkluderar alla

6. Tycker du att Lunds kommun tar tillräckligt hänsyn till social hållbarhet?

- Ja alltid
- Ja oftast
- Nej ibland
- Nej aldrig
- Ingen uppfattning

7. Tror du att förtätning kan bidra till att göra ett samhälle mer socialt hållbart?

- Ja alltid
- Ja oftast
- Nej ibland
- Nej aldrig
- Ingen uppfattning

8. Tror du att det är möjligt att både förtäta städer och samtidigt göra dem till bättre platser att leva på för alla?

- Ja alltid
- Ja oftast
- Nej ibland
- Nej aldrig

9. Vad bör kommunen tänka på för att se till att förtätning inte skadar samhällets sociala välmående? (Öppen fråga)